

KROK

1

Ročník 8/2011

Kulturní
Revue
Olomouckého
Kraje

OBSAH ČÍSLA

ÚVODNÍK

Vědecká knihovna v Olomouci se vyvíjí – *Jitka Holásková* 1

ROZHOVOR

Jak šel čas – *František Všetíčka s Romanem Rážem* 2

Duch má kořeny v realitě, přítomnost v minulosti
– *Helena Veličková s Břetislavem Holáskem* 9

ŘEČ SYMBOLŮ

Poslové jara: Narcis a Fialka – *Renáta Fífková* 13

UMĚNÍ LÉČIT

Jak stonali a léčili staří Čechové (2. část) – *Alena M. Černá* 16

VÝTVARNÉ UMĚNÍ

Historie sbírky grafiky Arcibiskupství olomouckého (2. část)
– *Martina Klopánová* 20

ARCHITEKTURA

Když se řekne Čína... – *Ivana Bendová, Jan Benda* 26

MUZEA

Dvorana Přemyslovců – předobraz olomouckého
arcidiecézního muzea? – *Štěpán Kohout* 34

KNIHOVNY

Moravská zemská knihovna v Brně: proměny krajské knihovny
– *Monika Kratochvílová* 39

EOD – Elektronické knihy na objednávku
– *Rostislav Krušínský, Kateřina Kamrádková, Věra Pospíšilíková* 43

LITERATURA

Olomoučané na sjezdu básníků v Polsku – *Bohumír Kolář* 47

Dědictví předků zachovej nám, knihu (recenze)
– *Helena Veličková* 49

Pravdivost českých mýtů (recenze) 51

STOLETÉ NOVINY 52

KNIHY Z REGIONU

Příručka královny Flóry (recenze) – *Helena Veličková* 54

Pocita Fulneku J. A. Komenskému (recenze) – *Pavčina Vráblová* 55

Labyrint světa a ráj srdce v jazyce 21. století (recenze)
– *František Hýbl* 57

REGIONÁLNÍ KULTURNÍ OSOBNOSTI 59

Foto na obálce: Detail sochy sv. Augustina, Kostel sv. Michala,
Křížová chodba, Olomouc (foto Karel Zámečníček)
Doprovodné fotografie: Karel Zámečníček, cyklus *Magická Olomouc*

KROK • Kulturní revue Olomouckého kraje
Vydává Vědecká knihovna v Olomouci
Ročník 7., číslo 4, vychází čtyřikrát ročně

Vedoucí redaktorka: PhDr. Helena Veličková,
e-mail: velickova@vkol.cz
Odpovědná redaktorka: Mgr. Olga Chmelíčková,
e-mail: olga.chmelickova@vkol.cz

Redakční rada:

PhDr. Renáta Fífková,
e-mail: firkova@vmo.cz

Mgr. Nela Chládková
e-mail: nela@vkol.cz

RNDr. Lenka Prucková,
e-mail: pruckova@kmlol.cz

Adresa vydavatele a redakce:
Vědecká knihovna v Olomouci,
Bezručova 3, 779 11 Olomouc
Tel.: 585 205 311, fax: 585 225 774
e-mail: redakce@vkol.cz
IČO: 100625

Grafická úprava obálky: Ivana Perůtková
Technická redakce: Petr Jančík
Tisk: Polygrafické středisko
Univerzity Palackého v Olomouci
Biskupské nám. 1, 771 11 Olomouc

ISSN: 1214-6420 (tištěná verze)
1214-648X (elektronická verze)
Registrace: MK ČR E 6450

www.vkol.cz/krok

Uzávěrka čísla: 15. ledna 2011

Vědecká knihovna v Olomouci se vyvíjí

Vědecká knihovna v Olomouci se chystá letos udělat další krok ke zpříjemnění prostředí pro všechny návštěvníky. Reaguje jednak na stoupající počet čtenářů a výpůjček v posledních několika letech, ale i na trend ve vývoji knihoven – otevření prostoru a vytvoření zázemí pro čtenáře. Olomoucký kraj poskytl naší knihovně potřebnou částku na investiční akci – rekonstrukci oddělení služeb v přízemí a v 1. patře budovy na Bezručově ulici č. 2. Rekonstrukce vytvoří více prostoru výpůjčním službám, přidá jedno obslužné místo a tím zkrátí čekací dobu při výdeji objednaných publikací. Ulehčí to zvládání náporu čtenářů v podzimních měsících a v odpoledních hodinách. Také se zvětší volný výběr v rozsahu, který budova umožňuje. Realizaci plánujeme na letní měsíce, v době rekonstrukce knihovna bude samozřejmě uzavřena. Veřejnost budeme o tom v předstihu informovat.

Další podstatné změny si již mohli čtenáři všimnout. Jde o způsob vazby brožovaných publikací. Léta používané tvrdé desky, které zcela zakryly obálku, byly nahrazeny průhlednou fólií. Obálka si tak uchová svou vypovídací hodnotu, vždyť poslední dva roky jsou obálky, u odborných publikací i obsahy, podstatnou přílohou záznamu v elektronickém katalogu.

Také studovna multimediálních médií rozšiřuje své služby. Dříve pouze prezenční půjčování všech CD-ROMů a dalších nosičů postupně přechází v uvolnění některých skupin nosičů i pro absenční půjčování v souladu s autorským zákonem.

Chystáme také změnu v nákupu zahraniční literatury, který bude koordinován s požadavky univerzitní knihovny. Určitě to ocení studenti Univerzity Palackého v Olomouci i jejich učitelé. Vycházíme

ze skutečnosti, že 70 % našich čtenářů jsou právě studenti univerzity a Vědeckou knihovnu navštěvuje snad každý student, jakmile zjistí, že knihovna s právem povinného výtisku má ve svém fondu vše, co v České republice vychází. Rozšíření nákupu zahraničních publikací se bude týkat některých stěžejních studijních oborů na Univerzitě Palackého.

Knihovna se účastní dalších projektů i grantů. Jeden z nich umožnil novou službu – na požádání digitalizujeme publikace, které již nejsou pod ochranou autorského zákona. Služba s názvem EOD (eBooks on Demand) vychází na rozdíl od jiných digitalizačních projektů pouze z požadavku zákazníka. EOD ve Vědecké knihovně funguje už od roku 2009, nyní se však začíná více dostávat do povědomí odborné veřejnosti. Pozitivní stránkou této služby je, že po dvou měsících je digitalizovaná publikace volně k dispozici v katalogu pro všechny čtenáře.

V knihovně probíhají i další práce, jejichž cílem je zachování a pozdější zpřístupnění rozsáhlého a jedinečného fondu VKOL. Tyto aktivity veřejnost může zaznamenat, pokud sleduje informace na webových stránkách Olomouckého kraje. Jedná se o poměrně masivní digitalizaci v rámci Integrovaného operačního programu, jejíž první výsledky budou k dispozici v průběhu roku 2012.

Věříme, že tyto změny budou přijaty jako další vstřícný krok ke čtenářské veřejnosti. Vědecká knihovna je druhou nejstarší a třetí největší knihovnou v České republice, navíc má dlouhou tradici práva povinného výtisku. To vše by mělo být přínosem pro region a čtenáře.

RNDr. Jitka Holásková, ředitelka

Jak šel čas

Vyzvídání Františka Všetického na Romanu Rážovi

Roman Ráž (1935) patří ke generaci šedesátých let. V této dekádě psal převážně absurdní prózy. Od přelomu šedesátých a sedmdesátých let, počínaje *Prodávčem humoru* a *Bludnými kameny*, se naopak přiklání ke grotesknímu vidění světa, spolu s jinými vytváří proud, jenž by se dal nazvat groteskní realismus. Tato tendence se v jeho tvorbě uplatňuje i po roce 1989 (viz jeho romány *Zachránci samoty*, *Bonviván* nebo *Nevěř mi ani slovo*). V Olomouci vyšla monografie *Garance grotesknosti (Garance grotesknosti : o umělecké tvorbě Romana Ráže / František Všeticka. – V Olomouci : J. Vacl, 2010. – 181 s. ISBN 978-80-904149-7-6.)*, v níž se autor, literární kritik, zaměřuje na Rážovo prozaické dílo. Vzhledem k tomu, že Roman Ráž je také tvůrcem televizních a rozhlasových her, autorem filmových scénářů a osobností s klikatou životní křivkou, součástí publikace je obsáhlý rozhovor, v němž se spisovatel zpovídá autorovi z výše zmíněných témat. Výtah z tohoto interview čtenářům předkládáme.

Jak pohlížíte na současnou situaci v kultuře?

Kultura je u nás tradičně popelkou, vždyť nečerpá ani jedno procento hrubého domácího produktu. Jistě i proto ztrácí prestiž, ačkoliv je to právě kultura, která nás může ve světě nejlíp reprezentovat...

A co naše literatura?

Těžko se prosazuje původní česká tvorba v tak masivním obležení mezinárodní komerční

knižní produkce. Spisovatel už není žádným svědomím národa, ale člověkem, který jen obtížně hledá nakladatele, jenž by byl ochoten riskovat finanční ztrátu při vydání jeho knížky. Jen složitě se prosadíte na knižním trhu, kde vychází ročně 17 000 i více titulů. K tomu přispívá ještě absence

hodnověrné literární kritiky, která by systematicky mapovala, seriózně hodnotila a také doporučovala současnou českou literaturu. Při četbě recenzí se málokdy dovíte, je-li knížka dobrá nebo špatná, kritik spíš jen vypoví, oč v ní jde. Jako by mu chybělo zaujetí textem, natož vhled do tohoto textu, a to už nemluvím o formálním rozboru díla.

A teď k Vašemu psaní. Píšete na počítači?

Píšu rukou na klíně, sedím u práce vždy v křesle. Zvykl jsem si tak psát už před třiceti lety, při problémech s plotýnkami. Tehdy také ještě nebyly počítače. Až dopíšu, přepíšu celou věc na počítači. Je to vlastně revize textu, kontrola, ledacos ještě měním a doplňuji. Dříve jsem text diktoval písaře. Šlo to mnohem rychleji.

Píšete rychle?

Řekl bych, že ano.

Ještě se vraťme k dnešní literatuře.

Zdá se mi, že je jí víc, než je třeba. Nabídka rozhodně převyšuje poptávku. Dnes už nežijeme v literárním století, jak říká přítel Tomský. To skončilo někdy deset let před koncem tisíciletí. S nástupem audiovizuální technologie a internetu, který nás zahltil informační explozí, zcela devastující klid a harmonii tak potřebnou k čtení knížek. A bude hůř, samozřejmě. Kniha byla pádem našeho volného času po celá století, teď se musí spokojit se skromnějším postavením. Jenže co s autory? Pavel Janoušek z Ústavu pro českou literaturu mi kdysi řekl, že v poválečných letech do roku 1990 bylo v Čechách více jak tři a půl tisíce autorů, kteří napsali a vydali více jak jednu knížku. A docent Lubomír Machala z olomoucké

univerzity počítal, že jen v letech 1990 až 1996 přibýlo u nás více jak 600 autorů.

Tedy Češi jako národ psavců?

Vypadá to tak. Nevím, jak je to jinde ve světě, ale každopádně jsou to zajímavá čísla. Z tak široké základny se už může vyklubat pár opravdových talentů. No, uvidíme. V praxi je to dnes tak, že pokud nemá knížka náležitou mediální podporu, nikdo si ji nepřečte, protože o ní prostě neví. U nás si na tento stav stále nemůžeme zvyknout. Pořád si na něj stěžujeme. Na západě taková situace trvá už dlouho. Všichni s ní počítají. Ještě v dobách reálného socialismu mi jeden anglický vydavatel pochválil Prodavače humoru a řekl, že by si zasloužil vyjít v Anglii. „Proč jej tedy nevydáte?“ zeptal jsem se. A on mi řekl, že k tomu nemá žádný důvod. Nemá, oč by opřel reklamu. „Kdybyste přešel pohraniční dráty, kdyby po vás stříleli, kdybyste odletěl ukradeným balónem nebo způsobil nějakou jinou senzaci, to by byl důvod Vaši knihu vydat.“

Nebo kdyby byla nějak prestižně oceněna.

Asi ano. Ceny jsou moc dobrá záležitost. Čím více jich je, tím pro kumšt lépe. Víc si ho lidi všimnou. Dá se na nich postavit reklama. A pořád je naděje, že se najdou i snobové, kteří oceněnou práci musí mít. To máte jako s oscarovými filmy. Tam je to ještě markantnější.

Pohrdáte snoby?

Jsou potřební. Vždycky to takové bylo. Vezměte si výtvarné umění. Copak by bez snobů mohli kumštýři existovat?! Je třeba stát se módním artiklem. Jinak se neprodáte.

Máte nějaké kritické výhrady k tomu, jak žijeme po roce 1989?

Těch je samozřejmě spousta. Každý je má. Ale to neznamená, že by si přál návrat toho starého. V Německu provedli po válce denacifikaci. Můžeme diskutovat, jak se jim povedla, nikdy se nedá nic vyřešit úplně, ale jakési principy přijali a drží se jich, takže už mnoho let je Německo snad nejsvobodnější, nejdemokratičtější stát v Evropě. My jsme vlastně žádné vyrovnání s komunisty neudělali. Žijeme ve zcela schizoidním světě, kdy na jedné straně zkoumáme zločiny komunismu, na druhé straně usilujeme o přízeň komunistické strany v parlamentě. Kdy nedokážeme předvolat k soudu obžalovaného Grebeníčka, ale natočíme o jeho zrůdnosti film. Kdy si nedovedeme poradit s lapidární organizací čehokoliv. Začíná to justicí, právem, a pokračuje to přes zdravotnictví, sociální dávky, výrobní sektor do nekonečna. Žádná reorganizace není včas a dobře připravena, stále se něco mění, stále hledáme tu naši pověstnou a nemožnou třetí cestu, zesměšňujeme se v mezinárodní politice, není na nás spolehnoutí, nikdo z našich spojenců neví, jak se zachováme, s jakou pitomou troškou do mlýna zase přijdeme. Je to tak, že ta naše slovanská povaha nám sice dává dostatek kreativity, že napíšeme Švejka i reklamní slogan, jak to Evropě osladíme, že vytvoříme v Bruselu Entropu a úspěšně všechny naštveme, ale rozhodně nám nedává schopnost tuto kreativitu dobře uplatnit, protože postrádáme jakýkoliv racionální smysl pro organizaci. Dlouho jsme si nevládli, jen jsme zesměšňovali a podkopávali vládu druhých. To se nám vymstilo. Nemáme žádnou úctu k autoritám, ani k těm nejvlastnějším, které si dobrovolně zvolíme. Dodnes si neumíme rozumně vládnout.

Tvrdá slova. Ale vraťme se k umění. Co vás zaujalo na nejnovější literatuře doma i ve světě?

Docela se mi líbily věci Daniely Kapitáňové a Doroty Masłowské. Tyto mladé dámy mají velký literární talent. Jenže se mi zdá, že jejich prózy, jak už tak postrádají kompozici a gradaci, jsou vlastně ponejvíce založeny na přiřazování děje, kterého může být víc nebo méně, jak se komu zlíbí. Zdá se mi, že tyto dobré texty jsou trochu utopeny v realitě, postrádám v nich výrazný přesah, poetizaci atd. Z toho hlediska se mi víc líbí knížky Alessanda Baricca. Hraje si se vším. S tématem, postavami, s náladou knížky i s námi. Je to žert, který je radost číst. A každá jeho knížka je jiná. Cítím v nich jiskřivý intelekt, poezii a smysl pro hru. A to mě moc baví, i když je to něco zcela jiného, než o co se pokouším já.

Když hovoříte o nejnovější literatuře, tak vždycky o cizincích. To z opatrností? Co domácí produkce? Kterí ze současných prozaiků Vás oslovili?

Dnes píše v Čechách dost talentovaných autorů, kteří nejsou tak mediálně známí, aby byli ve všeobecném povědomí jako byli za první republiky Karel Čapek, Ivan Olbracht nebo Egon Hostovský. Jsme prostě v jiné době, jak už jsem říkal, neliterární době. Ale těch jmen je přece jen hodně. Od těch starších (Vaculík, Klíma, Kliment, Putík) přes střední generaci (Brycz, Balabán, Hájiček, Topol, Hakl, Bajaja) až k těm mladým jako je Denemarková, Epstein, Katalpa, Záborský. Bójím se, že jsem na dost tvůrců zapomněl a rozhodně se chci vyvarovat jakéhokoliv hodnocení či dokonce nějakých žebříčků. Posuzování knížek je nadmíru subjektivní záležitost a vůbec nevíme, jak říká Körmendi, kam dojdeme, vydáme-li se

na cestu, tedy kam který autor ve své práci dospěje a kdy se potká s dobou tak, že jeho knížka zajiskří a on se stane významným a třeba i slavným.

Co to je, potkat se s dobou?

Just in time, v pravou chvíli vyslovit něco, co víceméně společnost postrádá, co v ní bublá a nebylo ještě vysloveno, anebo co v ní právě nachází svůj výraz. Příkladů takového setkání díla s aktuální společenskou realitou je poměrně dost. Třeba Remarque: Na západní frontě klid, Fallada: Občánku, a co teď?, Céline: Cesta do hlubin

noci, Hemingway: Komu zvoní hrana, Salinger: Kdo chytá v žitě, Bellow: Herzog. Kunderovy poloesejstické prózy o atmosféře západu, dnes Houellebecq a další.

A co v české literatuře?

Určitě Švejk a v šedesátých letech třeba Páralovy prózy nebo Kunderovy první realistické povídky, po devětaosmdesátém roce pak Vieweghova Báječná léta pod psa a řada dalších.

A jak je to s tou jiskrou ve Vašem případě?

Nezajiskřila, tedy přesněji řečeno chystala se Učitelem ptačího zpěvu, který byl v té době atraktivní a módní, proto vyšel ve Švýcarsku a Německu. Dál už nebylo nic, co by nějak výrazně vstoupilo do celospolečenského povědomí, protože to vždy bylo realizováno s velkým časovým zpožděním (Prodavač humoru) nebo s malým nákladem a bez mediální podpory (Vrabčí hnízdo, Šokmistr). Ale možná je pravá příčina v tom, že žádná má knížka nepřinesla téma, které by just in time souznělo s dobou.

Ani Zachránci samoty?

Určitě ne. Vyšli koncem tisíciletí, zpracovávají komorní až intimní téma, které se s cítěním dnešní karnevalové doby rozhodně nepotkává.

Co míníte karnevalovou dobou?

Dneska je „povinností“ každého být nekonečně mladý, bezstarostný, bavit se víc a víc, vymýšlet další a další adrenalinové zábavy, být povrchně informován a věřit v úspěch. K tomu nás všichni vedou, nejsme v duchovní době, nemáme čas přemýšlet, dokonce to po nás nikdo příliš nechce.

Myslím, že ta absence jakéhokoliv heroického vzepětí, touhy po svobodě nebo velké lásce, po jakémkoliv smělém cíli je zhoubná. Lidé jsou bohužel strašně povrchní a vůbec jim to nevadí. Mladí se chtějí hlavně bavit, mít nekonečný karneval. Je to lákavé, pohodlné, navíc jim v tom nikdo nebrání, mohou být dlouho neodpovědní, zdá se jim, že mají stále na všechno dost času. Takový permanentní karneval.

Dřív tomu bylo jinak?

Jistě, představte si třeba chlapce, který jako mladíček přežil na frontě první světovou válku, než se rozkoukal v míru, zasáhla ho krize, za dalších deset let druhá světová válka a pak komunismus. Co ten z toho života měl? Trásl se o něj v zákopech, pak jako nezaměstnaný, potom byl šťastný, že se vyhnul koncentráku, pokud v něm nezůstal, a když se v míru nadechl a chtěl podnikat, o všechno přišel a ještě se stal outsiderem, pokud nevstoupil do strany. Dnešní svoboda ho dostihla až po osmdesátce. Takový muž byl mnohokrát postaven před zásadní volbu, mohl prožít heroické okamžiky i zbabělě, bídu i vzestup, mohl nebo nemohl být šťastný, mohl se i stydět za to co udělal nebo neudělal... Naše děti mají štěstí, že nejsou stavěny před takové okamžiky volby. Ale pozor! Už Sofoklés řekl: Není šťastný, kdo svůj konec nepoznal.

Jakou hudbu posloucháte?

Mám rád moderní hudbu, z našich, dnes už vlastně klasika, Janáčka, dále hlavně Prokofjeva, Šostakoviče, víte, denně poslouchám v rádiu pořad Rondo o vážné hudbě na CD-nosičích, jak je hodnotí hudební kritici, a to mě vždy mrzí, že té

muzice nerozumím tak, jak třeba Bohuslav Vítek, který všechny skladby důkladně analyzuje a dokonce porovnává jejich provedení.

A co lehká hudba?

Samozřejmě rád poslouchám dixieland, starý i nový jazz, ten dřívější zejména tak, jak ho prezentuje na Vltavě Luboš Zajíček. Vždyť jsem vyrostl v Brně na návštěvách orchestru Gustava Broma, s nímž jsme se jako študáci přátelili, jezdili za ním na „čaje“ do Bratislavy, v létě mu fandili v Luhačovicích a mezi jehož hudebníky jsem měl i pár přátel: Prcek Veselý, Mojmír Bártek, Lubomír Hnilička a další. Zajímavé je, že po létech, když jsem pracoval na agentuře, dopomáhal jsem k Bromovým turné po republice, protože jsme ho exkluzivně zastupovali.

Když už jsme u těch filmů, jaká je historie filmového Prodače humoru?

Ten film chtěla původně točit Věra Chytilová. Pracovali jsme na scénáři více jak tři roky, vytvořili jsme asi pět verzí, ale žádná nebyla dramaturgií přijata. Nakonec si mě zavolal ředitel Filmového studia Barrandov dr. Purš a řekl mi: „Podívejte se, s Chytilovou ten film nemůžete nikdy natočit, vy dva jste nebezpečné spojení. To by byl protisocialistický film, to by nám nikdy neprošlo. Vyberte si jiného režiséra, třeba Menzla, který má laskavější pohled na svět.“ Menzel byl přítel Chytilové, tak mu bylo žinantní film po ní převzít, proto vše přehrál na Jiřího Krejčíka. Dramaturgická skupina Jiřího Blažka nakonec potížístu Krejčíka akceptovala a my jsme začali psát úplně nový scénář. Asi tři měsíce u Krejčíků v bytě. To byly krušné chvíle. Výbušný Krejčík přerušoval práci otevírá-

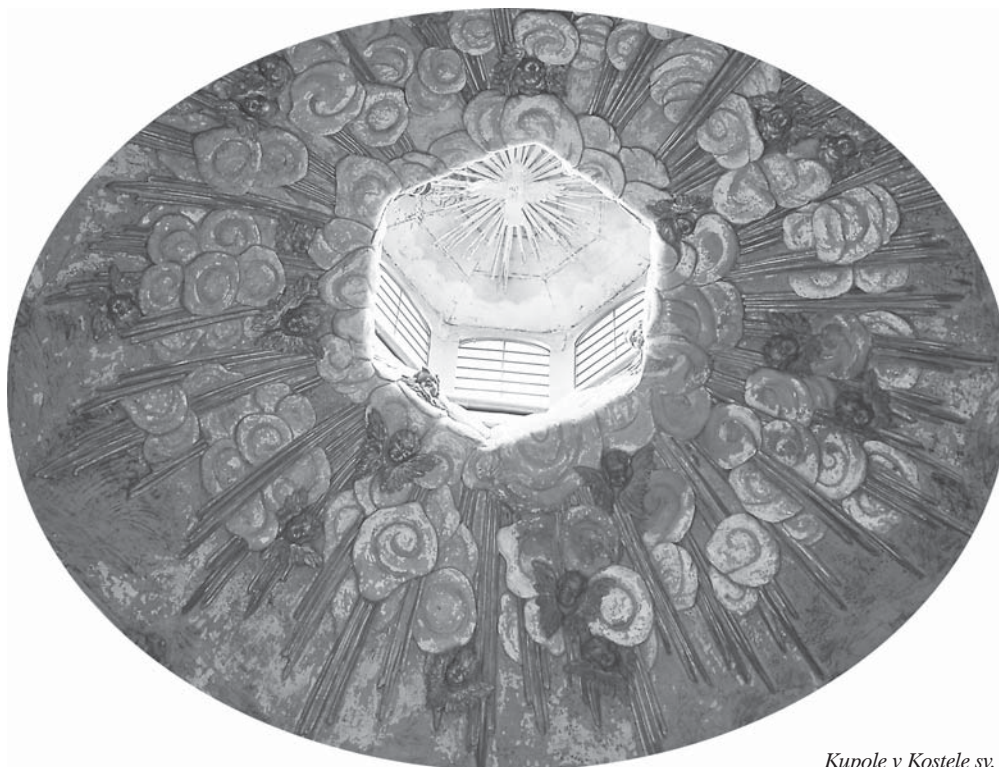

ním okna a křikem do noci: „Já to tak necítím.“ V takových chvílích se za jeho zády zjevovala paní Krejčíková a šeptem mě povzbuzovala: „Pst, vydržte, jen vydržte!“ Stejně jsme se pohádali a já jsem odešel. Ještě tutéž noc mi volal produkční, mluvil se mnou jako kněz se sirotou a ptal se: „Pane doktore, roztrhal před vámi Krejčík scénář a vyhodil ho z okna?“ „Ne,“ odpověděl jsem po pravdě. „A škrtil vás?“ „Neškrtil.“ „Tak to jste výborně pracovali,“ řekl produkční, „to ten film

spolu bez problémů natočíte.“ A také jsme ho nakonec natočili.

Jenže on je zcela jiný než román.

Využívá z románu jen první plán, dějovost, která je pro diváka atraktivní. Osud hlavní postavy je tím zjednodušený, absentuje psychologie, zejména vývoj postavy. Ale to už tak bývá u většiny filmů, jejichž předlohou je náročnější román. Autorem filmu je vždycky režisér, a to nejen podle zákona.

*Kupole v Kostele sv. Michala,
Olomouc (foto Karel Zámečníček)*

Bez scenáristy se sice nedá na film ani pomyslet, ale jakmile se začne točit, je scenárista páté kolo u vozu. Dnes už ani není uváděn v anotacích televizních věstníků. Kdo dnes zná jména scenáristů i těch nejúspěšnějších filmů?

Věřte v lepší svět?

Samozřejmě. Vždyť se neustále zlepšuje. Srovnajte dnešek s tím, jak se žilo před pár desítkami let, a neubráníte se obdivu. Na jedné straně nové a nové technologie, na druhé větší a větší nároky na solidaritu, humanitu, právo... A nejlepší na tom je, že stejně tak jako volný trh i nárůst nejrůznějších technologií, zdaleka ne jenom internetu, přispívá k demokratizaci společnosti, k svobodě člověka.

Máte nějakou vizi budoucnosti? Nebo snad dokonce, co bychom měli pro tu budoucnost udělat?

U nás doma, tedy v Čechách, bychom měli být rozhodně početnější, poctivější i důslednější, prostě respektovat to, k čemu jsme se zavázali, a už o tom nediskutovat. Nikdy nevíme, co bude, jak to dopadne s Evropskou unií, s třetím světem, s Čínou, co všechno způsobí změny klimatu, jaká překvapení nás čekají z vesmíru. Osobně věřím v Evropskou unii, třebaž je to líheň byrokracie, věřím a spoléhám na komunitární právo, na jednotné evropské zákony. Spojená Evropa je ohromná myšlenka. Musí zvítězit nad utilitárními nacionalismy. Svět bude globální, ať chceme či nechceme, a musí radikálně změnit své struktury. Věřím, že naši vnuci a pravnuci se už budou chovat racionálněji a flexibilněji než my. Škoda jen, že my dva se toho nedožijeme.

A umění?

Profesor Cyril Höschl mi kdysi řekl, jakkoliv je to podivné, že počet duševně nemocných je v podstatě konstantní. Nejspíš je to stejné i s umělci. Budou stále a budou tvořit stejně zapáleně. Pochopitelně se budou vyvíjet média, tím myslím film, televizi, rozhlas, počítače atd. Změní se i podoba knížek, obrazů, novodobí konceptuální umělci a nejrůznější performeři budou nahrazeni jinými, o nichž dosud nic nevíme. Ale literatura, malba, hudba, dramatické a taneční umění přetrvávají, protože lidé rádi představují druhé lidi i jejich osudy, protože lidstvo žije příběhy, ať jsou jakkoliv traktovány, obklopuje se dekorativními předměty nejrůznějších podob a chce naslouchat tónům i hlasům, které je vzrušují a uspokojují.

Dost už prognóz. Co byste řekl na závěr? Prožil jste šťastný život?

No, doufám, že ještě nekončí. Rozhodně byl zajímavý, naštěstí se mi vyhnuly katastrofy a velké tragédie, prostě jsem přežil, a to je velký úspěch. Poznal jsem dost lidí, zemí i věcí, a to je také dobré. Mohl jsem milovat a byl milován, radoval jsem se déle než držel smutek, něco se mi podařilo napsat, dokonce jsem tím potěšil řadu lidí, to je taky fajn, protože tím vlastně to moje psaní dostalo smysl. Navíc jsem zplodil i vychoval dvě dcery a usnadnil i zpříjemnil život několika lidem, s nimiž jsem žil. A také jednomu psu, který byl po mém boku šestnáct let a nikdy si nestěžoval.

Za rozmlouvání děkuje František Všeticka

Duch má kořeny v realitě, přítomnost v minulosti

Rozhovor s ředitelem Vlastivědného muzea v Olomouci

Ing. Břetislav Holásek (* 1957) nastoupil do funkce ředitele Vlastivědného muzea 1. července 2010. Ačkoliv není zvlášť vysoký, těžko byste ho přehlédli – tak je energický a vitální po předcích. Působí jako tvůrčí člověk se silnou vůlí a odhodláním své myšlenky uskutečňovat. Rád vzpomíná na dědečka – papučáře, úspěšně podnikajícího v minulém století na severní Moravě, který přežil koncentrační tábor i pozdější kruté šikanování komunistů. Jeho vnuk B. Holásek nešetří zaujetím pro duchovní hodnoty, ale stojí přitom pevně nohama na zemi. Jako ekonom ví, že základem ideálů je solventnost. Ale smyslem solventnosti je pro něj také naplňování idejí.

Ředitelna je prostorná místnost, svérázně zařízená kombinací stylů – barokního sekretáře, nábytku z doby druhého rokoka a biedermeieru. Jako originální aktualizace vyhlíží v rohu postavený velocipéd. Při vstupu do dveří padne návštěvníkům zrak na mohutný, černě lakovaný stůl po maršálu Radeckém s mosaznou psací soupravou. Na zdi visí půvabný kalendář Mileny Valuškové Olomoucký kraj, kde Holáskova dcera a vnučka pózují na jedné z fotografií. Inu, historie se i v ředitelně snoubí s přítomností.

Během hodinového rozhovoru ředitel Holásek stihl říci tolik nápadů a myšlenek, až budí podiv, že Muzeum zaměstnává jen jednu tiskovou mluvčí (Renátu Fífkovou, redaktorku Kroku). Aspoň zčásti to můžete posoudit ze zaznamenaných odpovědí.

Moje kancelář natolik zaujala hejtmana Martina Tesaříka, že uvažujeme o tom, v obdobném duchu zde zřídit reprezentační prostory pro potřeby Olomouckého kraje, který zatím historicky laděné přijímací místnosti postrádá. Prostory Muzea jsou trochu mimo centrum, takové intimní, přívětivé. Pro

Břetislav Holásek s Pavlem Zatloukalem, ředitelem Muzea umění

důvěrnější vyjednávání nebo návštěvy náročných cizinců se zde reprezentativní místnost může hodit.

Jak jste spokojen s výstavou Olomoucké baroko? Někteří ji hodnotí jako nejvelkorysejší za tu dobu, co pamatují.

A mají pravdu! Myslím, že to, že Pavel Zatloukal je nadšencem baroka v Olomouci, vydalo krásné plody. Výstava ukazuje, jak je Olomouc prosáknuta barokní dobou a barokními památkami – v jedné turistické brožuře je unikátní mapa s vyznačenými zelenými místy památek. Je na ní vidět, že historie je v Olomouci všudypřítomná. Už jsme tu měli velkorysou výstavu gotiky – na přelomu 1999–2000 Od gotiky k renesanci, dovedl bych si představit Olomouc Františka Josefa I., Secesní Olomouc a podobně.

Zřejmě jste obdivovatelem centra Olomouce s jeho historií.

Po pravdě řečeno, současný vzhled kamenného centra se mi nelíbí. Je málo živé, je v něm málo lidí a pohybu. Dívám se po podobných městech v Evropě a srovnal bych Olomouc s Veronou – tam je centrum upraveno tak výborně, že můžete dojet autem až k památným místům, i pro nepřítel pohyblivého člověka není problém obejít všechny zajímavé objekty. Komické ve Veroně je to, že nejlákavější místa – například nádherný dům s balkonem, na kterém stála Julie, když jí Romeo vyznával lásku, vůbec neodpovídají historii. Ale je to symbol něčeho lidského, a proto lidi přitahuje. Olomouc by také mohla přilákat víc lidí na Horní a Dolní náměstí – stačilo by vystavět v podzemí garáže. Z Dolního náměstí by se pak do centra hrnuli nejen turisté, ale i zákazníci do obchodů.

Představoval byste si centrum Olomouce jinak?

Především mi na Horním náměstí chybí zeleň. Přitom nejde o nic složitějšího – během Flóry tam vidíme živé stromy v nádobách, stačilo by dojednat vše s architekty. Jakmile bude vůle, určitě se cesta najde, i když architektura náměstí je vázána také na autorská práva těch, kdo náměstí takto pojali. Totéž se dá říci o osvětlení náměstí. Podzemní garáže by mohly vyřešit situaci s parkováním i na třídě Svobody, čili zase téměř v centru – tam ovšem je to těžší, protože pod zemí je voda.

Vlastivědné muzeum a nejbližší okolí je v podstatě druhé centrum města – soudím podle obrazu na výstavě Olomoucké baroko v Arcidiecézním muzeu, kde slavnostní průvod, vedoucí k intronizaci, končí naproti Muzeu u chrámu Panny Marie Sněžné. Ostatně v budově Muzea jsem odjakživa vnímala příjemné prostředí – možná tady je nějaké energeticky výrazné pozitivní území v Olomouci.

Není to vyloučeno – kousek odtud byla židovská ulice a Židé si vždy vyhledávali pozitivní místa k bydlení. Vlastivědné muzeum vsuktku je na místě, které bývalo kdysi centrem Olomouce.

Možná není náhoda, že blízko vás je proluka, kde má stát Středoevropské fórum, o kterém se už dlouho vedou rozporné diskuse. Co si o návrhu myslíte?

Návrh Středoevropského fóra je v lecčems pozoruhodný, ovšem i problematický. Mně osobně se líbí ta atypičnost, modernost stavby, mám tuhle architekturu rád, například Kaplického Chobotnice mě přímo nadchla. Na druhé straně, moje představa je něco snad ještě modernějšího a živějšího, ne tak abstraktní. Dal bych objektu víc barev, tva-

rově se mi to zdá strohé. Ovšem ten nápad s knihovnou uvnitř je vynikající – evokuje představy s bohatým symbolickým obsahem. V každém případě řešení proluky moderní architekturou považují za velký přínos pro Olomouc.

Možná je obtížné přijmout něco radikálně nového, když se vytratil z našich životů historický rozměr. Aspoň si mnozí psychologové na to dnes stěžují u mladých lidí – že jsou jaksi vykořenění. Od minulosti se mnozí odřízli jako od něčeho veskrze negativního – komunismus byl špatný, staré Rakousko rovněž a tak dál. Do budoucnosti nevidíme, ale tušíme, že přijdou zásadní problémy – vyčerpání přírodních zdrojů, rasové a etnické konflikty, propadání části lidí do chudoby a enormní růst bohatství jiných lidí mohou vést k vážným sociálním disparitám po celé zemi, dokonce k válce o potravu... Zbývá přítomnost, žít a užít si tady a teď.

Přítomnost má samozřejmě kořeny v minulosti. Můžeme připomenout, že v Olomouci byla spousta zajímavých osobností – navštívil ji Mozart a dokonce tu napsal skladbu. Občas tu pobýval i císař František Josef I. – epocha jeho vlády měla řadu pozitivních rysů. Můžeme zajít i do okolí – v Příboře žil Sigmund Freud, v Čechách pod Kosířem Josef Mánes, v Hodslavicích se narodil František Palacký, na Hukvaldech Leoš Janáček. V olomoucké pevnosti byl vězněn Karel Sabina, v Kroměříži se konal říšský sněm. Je toho spousta.

Břetislav Holásek s básníkem Jiřím Suchým

Současnost samozřejmě můžeme zaplnit živými osobnostmi – třeba velmi rád si popovídám s Jiřím Suchým, který má za sebou nejen krásné texty a velké dílo, ale je to i moudrý a zajímavý člověk s bohatými zkušenostmi. Na konec roku 2011 připravujeme v našem muzeu výstavu k jeho 80. narozeninám a rádi bychom při této příležitosti vydali publikaci o Jiřím Suchém, jeho vztahu k divadlu, k lidem jako byl Jan Werich.

Trvalou slabinou nás jako národa je (v tom jsem zajedno se Suchým), že u nás se nenosí být úspěšný. Na úspěšné lidi druzí nevraží, zkrátka to my nemáme rádi. A také chronická podezíravost a nedůvěřivost – když je někdo otevřený, upřímný, hned ho podezírají, že něco hraje, něco tím sleduje... Až po smrti je člověk postaven na piedestal a oslavován jako symbol. Všimněte si, jak málo je

Z vernisáže výstavy Olomoucké baroko (Foto Pavel Rozsíval)

dnes docenován Václav Havel – a přitom je to jeden z mála, na koho můžeme být hrdí. Už jen proto, jak ho znají v zahraničí! Když jsem byl ve Spojených státech, znali tam ještě tak Ivana Lendla a některé další sportovní hvězdy, pak už jen Václava Havla a Hurvínka, a to je z kultury vše.

Tahle slabost Čechů je vskutku chronická. A asi nikdo nevěří, že by se to někdy změnilo.

Já myslím, že je to ještě vliv Rakouska-Uherska: Kdo má státní nebo veřejný úřad, je pán – předpokládáme, že je sečtělý, vzdělaný a tak trochu ušlechtilý nebo aspoň slušný. Horší to má podnikatel – u něj předpokládáme kostkovanou košili, drsné způsoby, zvyk krást a podvádět. Podnikatele se snažíme využít, protože má peníze, ale nemáme k němu úctu.

Zdá se mi, že ani ve školství jsme se nezbavili rakouských tradic – naučená data a přečtená četba, ale smysl uniká. Osobně jsem zastánce přímého přístupu učitele k žákovi – rozebírat třeba i hodiny Shakespearovu hru, učitel může vzít děti do divadla, na výstavu a při tom jim povídat, co vidí. Hodnotné poznání bývá zprostředkováno úplně jednoduchými prostředky a s minimem cizích slov. Smyslem poznání je dostat se k lidem, kteří o ně stojí, a nekomplikovat jim to víc, než je nutné. Takže jsem pro populárnější prezentaci kultury a tradic.

Když jsme u přímého poznání – což tak ozvučené expozice? Když hledím na obraz a v pozadí mi hlas říká, co tam vidím, jak se to tam dostalo a jaké to mělo významy v tehdejší době, mám z něj několikanásobně víc.

Tak to vám můžu slíbit. Nově budované stále expozice našeho muzea, historická a přírodovědná, budou ozvučeny.

Máte nějaký vzor z minulosti, na který myslíváte?

Vážím si hodně lidí... Ale teď mě napadá, že to, nač se ptáte, bude brzy vidět u mě v kanceláři. Jsem totiž příbuzný arcibiskupa Prečana, byl to můj prastrýc, a Muzeum má jeho velký portrét. Ten si hodlám pověsit v ředitelně na stěnu.

*Pozoruhodný nápad. Upřímně vám přeji inspiraci duchem velkého Prečana. A děkuji za rozhovor.
Helena Veličková*

POSLOVÉ JARA

Narcis

Rod *Narcissus* z čeledi *Amaryllidaceae* pochází ze Středomoří, několik druhů narcisů nalezneme také ve střední Asii. Jméno dal květině mýtický Narcissus (Narkissos, řec. *narkos* = omamující),

krásný thébský mladík, syn říčního boha Kephisoa a nymfy Leiriopé. Pausanias o něm vypráví, že měl sestru dvojče, chodili stejně oblečení a lovili spolu. Narkissos se do ní zamiloval, a když zemřela, trápil se a předstíral, že odraz, který vidí na vodní hladině, je jeho sestra.

V Ovidiových Proměnách se do krásného Narcissa zamilovala nymfa Echó, ale mladík její cit neopětoval. Echó zármutkem chřadla, až z ní zbyl jenom hlas. Bohyně osudu Nemesis Narcissa potrestala tím, že se zamiloval do svého vlastního odrazu na hladině jezírka a utrápil se. V okamžiku své smrti byl proměněn v květinu: „*Když zhasl, zalkaly sestry, nymfy vln, a kadeř si ustříhly bratrovi v oběť, zalkaly nymfy stromů; v to lkaní se mínila Echó. Nosítka chystali již a hranici, pochodní plápol: těla tu nebylo nikde – však najdou namísto těla žlutavý květ – šest lístků bílých mu vroubilo kalich.*“

Ve starověku se věřilo, že duše člověka se nalézá v jeho odrazu a že sen o něm je předzvěstí smrti, proto se narcis stal symbolem smrti mladého člověka. Pro starověké Řeky byl Narcissos ztělesněním marnivosti, necitlivosti, ješitnosti a sebelásky, zemřel, protože miloval jen sám sebe. Podle Sofokla je narcis zasvěcen božstvům podsvětí – Hádovi a Persefóné. Nar-

Jean Ignace Isidore Gérard Grandville (1803–1847): Narcissa, kolorovaná litografie z knihy *Les Fleurs Animées*. Paris 1867 (Vědecká knihovna v Olomouci)

cisy ovíjeli staří Řekové skráně svých zemřelých a vily z nich své věnce Fúrie – bohyně odplaty.

V křesťanské symbolice je narcis znamením vítězství božské lásky a věčného života nad smrtí, sobectvím a hříchem. Výsadní postavení měly narcisy při tvorbě tapisérií tzv. *millefleurs* (fr. tisíc květů), jejichž pozadí bylo tvořeno mnoha drobnými květinami i nekvetoucími rostlinami. Tento motiv byl zvláště oblíbený v západní Evropě v průběhu 15. a 16. století. V době renesance byl narcis kromě personifikované Sebelásky také atributem Hlouposti, která hladí kozu a na hlavě má věnec z narcisů, protože „*narcis je květina, která hlavu tíží a hloupne*“ (Cesare Ripa). Mýtus o Narkissovi byl častým námětem barokního malířství (např. Caravaggio, 1598–99, Galleria Nazionale d'Arte Antica, Řím; Nicolas Poussin, 1628, Musée du Louvre, Paříž).

Fialka

Violka (fialka) vonná (*Viola odorata*) z čeledi *Violaceae* (violkovité) pochází z Evropy a Asie. V prastarých maloasijských mýtech je spojena s Attisem, bohem symbolizujícím život, smrt a znovuzrození, společníkem Cybelé, který řídil její vůz tažený lvy. Attis byl eunuch, jenž sám sebe v záchvatu šílenství vykastroval. Na místě, kam odhodil své uřezané genitálie, údajně vyrostly první fialky.

Podle jiného mýtu bůh slunce Phoebus pronásledoval krásnou dceru Atlasovu. Ta v úzkosti poprosila Dia o záchranu, načež byla proměněna ve fialku, jež se od té doby skrývá před sluncem v polostínu lesa.

V řecké mytologii je fialka spjata také s narozením Iama, syna boha Apollóna a nymfy Euadné. Novorozeně matka opustila a zanechala jej na lůžku z fialek, kde jej hadi krmili medem. Nemluvně našli pastýři, kteří jej pojmenovali Iamos (z řec. *ion* = fialka). Božský kovář Héfaistos, nejošklivější z Olympanů, pomocí fialek údajně omámil bohyni lásky a krásy Afrodíté. Kytice fialek, které jí ovinul kolem hlavy a šíje, svou vůní způsobily, že mu nemohla odolat.

Antické Athény byly známy jako město „ověšené fialkami“ – fialkami zdobili Athéňané své hosty, dveře i sochy svých bohů. Už v antice lidé sázeli fialky na hroby, protože byly považovány za rostliny mýtický spjaté s podsvětím. Po louce poseté fialkami se totiž procházela podle bájí Persefóné, když ji Hádes unesl do podsvětí. Proto byly fialky považovány za symbol nesmrtelné duše, zmrtvýchvstání a jara. Fialky byly také obrazem panenství, proto je Řekové stejně jako Galové sypali na lože nevěst.

V křesťanství je fialka symbolem pokory, který je spojován zejm. s Kristem jako dítětem. Vyskytuje se ve scénách klanění se Kristu (např. Hugo van der Goes: *Klanění pastýřů...*, 1477–78, Galleria Uffizi, Florencie) a na zobrazeních P. Marie a dítěte Ježíše (např. Stefan Lochner: *Matka Boží s fialkami*, kolem roku 1435–40, Erzbischöfliches Diözesanmuseum, Kolín n. Rýnem).

Je také atributem sv. Finy (Seraphiny) (1238–1253), dívky z toskánského městečka San Gimignano. Fina v deseti letech onemocněla nevyléčitelnou nemocí (zřejmě paralýzou), přesto se věnovala práci pro chudé, dokud ji nemoc trvale neupoutala na lůžko. Za to si zvolila prosté dřevěné prkno, aby se svým utrpením přiblížila co

nejvíce Kristu. Když Fina zemřela, vyrašily z jejího lůžka bílé voňavé květy, údajně fialky. Sv. Fina je patronkou handicapovaných a její svátek se slaví 12. března. V kolegiálním kostele v San Gimignano, kde je jí zasvěcena kaple, je dívka zpodobněna na několika freskách Benozza Gozzoliho.

Fialky zbožňovala Josefína de Beauharnais (1763–1814), první manželka Napoleona Bonaparta. Při svatbě s ním 9. března 1796 měla oblečeny šaty vyšíváné fialkami a kytici fialek v ruce. Každý rok pak od manžela dostávala k výročí svatby kytičku těchto něžných květin. Velké množství fialek kvetlo rovněž v Josefínině slavné zahradě u zámku Malmaison, proto si je oblíbil také Napoleon a při svém vyhoštění na Elbu v roce 1814 pravil, že se do Francie vrátí zpět s fialkami. Jeho přívrženci nosili proto v knoflíkové dírci fialky a nazývali Napoleona „le Père la Violette“ (otec Fialka). Fialky z Josefínina hrobu údajně doprováze-

ly Napoleona i na ostrov Sv. Heleny, kde roku 1821 zemřel.

Fialky byly oblíbenými květinami mnoha dalších slavných osobností, ať to byl Shakespeare, Shelley, Goethe či slavná herečka Sarah Bernhardt.

Jean Ignace Isidore Gérard Grandville (1803–1847): Fialka, kolorovaná litografie z knihy *Les Fleurs Animées*, I. Paris 1867 (Vědecká knihovna v Olomouci)

Jak stonali a léčili staří Čechové – 2. část

Lékaři v českých zemích v období středověku

Alena M. Černá

Kdo byli ti, kteří se v českých zemích na sklonku středověku zabývali léčením, tedy ti, které pojmenováváme výrazem *lékaři*? Podle Zikmunda Wintra se do této skupiny řadí všechny osoby zabývající se lékařstvím, které neabsolvovaly univerzitní studia na lékařské fakultě. Absolventy univerzit nazývá *doktory*. Doktorát mohli získat nejprve na univerzitách za hranicí, především na univerzitách italských (v Padově, v Salernu, v Bologni) či v jihofrancouzském městě Montpellier, po založení pražské univerzity, jejíž součástí byla lékařská fakulta, také v domácím prostředí. Výuka na pražské lékařské fakultě byla založena na textech lékařských klasiků (v latinském překladu), studenti se seznamovali s pracemi Hippokrata, Galéna, Avicenny, absolvovali přednášky z dietetiky a diagnostiky (založené především na zkoumání pulsu a moči), už v nižších ročnících studovali vlastnosti a působení léčivých rostlin. Zvláštní pozornost byla věnována problematice horeček. Teprve ve vyšších ročnících byly vypisovány přednášky a cvičení z anatomie (bez pitev). Ačkoliv v počátcích lékařské fakulty byla vyučovací jazykem latina, obsah studia na lékařské fakultě se shodoval s náplní česky psaných lékařských textů ze 14. a z 15. století. Všem zmíněným disciplínám v nich byla věnována pozornost.

Doktorů, ať již zahraničních, či pražských, bylo v českých zemích jen nepatrné množství a byli s to věnovat se pouze nejvybranějším pacientům z nejvyšších vrstev, tj. především panovníkům, nejvyšší

šlechtě, vysokému kléru. Je tedy pochopitelné, že lékařská péče o zbytek obyvatelstva byla především v rukou negraduovaných osob. Mezi nimi lze rozlišovat několik stupňů: nejschopnějšími mezi nimi byli praktikující lékaři, již se vyučili svému umění u zkušenějšího lékaře a utvrzovali se v něm praxí, která se často vyznačovala pravidelným měněním místa působnosti.

Další skupinou lékařů byli ranhojiči, chirurgové. Tuto profesi vykonávali řemeslníci – barvíři, lazebníci. Jejich práce byla *kadeřiti a pálení vlasy, stříhati, holiti, topiti lázeň, pouštět žilou, sázeti baňky, trhati zuby, obvazovati rány, vyťahovati z ran kulky střelné a odřezovati choré oudy od těla.*

Mezi lékaře patřili dále kněží, jejichž zářným představitelem byl mistr Křišťan z Prachatic, přítel Husův a farář od Svatého Michala na pražském Starém Městě. V jeho osobě představa o knězi jako pěstiteli léčivých bylin v klášterní zahradě a tvůrci jednoduchých léčiv bere za své. I když Křišťan pravděpodobně nebyl absolventem lékařské fakulty, jeho práce na poli českého lékařství je obdivuhodná. Vedle spisů matematických a astronomicko-astrologických tvoří nepřehlédnutelnou část jeho tvorby spisy lékařské – latinské, ale také české. Křišťan je nepochybně osobností, která vnesla český jazyk do lékařské vědy. Křišťanovy texty se staly součástí většiny staročeských lékařských sborníků v 15. století, byly opakovaně vydávány tiskem, doplňovány, upravovány, a kromě tisku byly, zřejmě pro vlast-

ní či rodinné potřeby, i nadále opisovány, a to až do období novověku.

Za zmínku stojí specializovaná skupina lékařů, resp. lékařek. Jedná se o *báby pupkořezné*, tedy porodní báby. Oprávnění existence jejich „stavu“ nebylo ve středověku zpochybňováno. Vedle nich se léčením zabývaly i další osoby, např. Z. Winter píše o katech, hrobnících, babách zařikávačkách atd. Tyto informace jistě lze získat z historických zdrojů, ovšem české lékařské prameny o těchto osobách nic nevyprávějí.

Česky psané lékařské texty dokládají, že mezi lékaři panovala konkurence. Autor textu často nepomněl zmínit, kdo je pravý lékař a komu je lepší se vyhnout. Ve své argumentaci akcentují vzdělání oproti neumělosti jiných lékařů: *ktož se čemu naučí, tent' i uměti bude, i protož, ktož těch věcí do sebe nemá, ten' nebude dokonalý lékař, aniž muož býti. Ale máť býti nazván nedouk, a to proto, že se jest tomu nenaučil, neboť mnozí hojie, a nevědie, co hojie.*

Získání praxe ovšem nebylo jednoduché – už kvůli lidské nedůvěře vůči začínajícím lékařům: *každý raněný má varovati a vystříehati lékaře nového, kterýž se tepruv na tobě učiti má. Nebo každý člověk skrze takové lékaře musil by zaveden býti nebo v chromotě přijíti, a strach i vo hrdlo, i protož jest slušné a dobré každému hledati sobě lékaře zkušeného, aby jím člověk mohl bezpečen a jist bejti. Nebo když máš lékaře zkušeného a jistého, daleko se s menší bolestí hojiti budeš a bez strachu.* Jiné texty se odvolávají na autoritu: *Mistr Avicenna praví a rka: Ktož by se nikdá vo nic nekoštoval a nepokusil, ten by nikdy nic neuměl. I protož se každý lékař nový vždy muož při každém raněném něco naučiti, jedině měj vo něm pilnost a časté přihlédanie, když se již v koho uviežeš.*

Lékařům pochopitelně velmi záleželo na tom, aby jejich jméno bylo proslulé kvalitou práce a pílí. „Skutečný“ lékař se neměl stýkat s „nedouky“, neboť tím poškozoval svou pověst. Pokud již lékař získal dobré jméno, měl dbát o to, aby si ho nezkažil. Autoři spisů varovali lékaře, aby se nepouštěli do léčení beznadějných případů. Také proto se v lékařských knihách často objevují soupisy *znamení k smrti a znamení k zdraví*. Podle vzeřzení nemocného, podle jeho chování a také na základě diagnostiky z pulsu a moči lékař usuzoval, zda se nemocný uzdraví: *Vezmi moč jeho a vohledaj ji, bude líť červená jako krev a neustojí líť se nic po dni, i vlíž tu vodu na zelenú kopřivu, a uvadne líť ta kopřiva, tehdyť ten nemocný jistě umře, a to věz každý lékař, aby se veň neuvazoval, nebo jemu nespomožeš.* Byly-li poraněny určité orgány, lékař se vůbec neměl pokoušet o zachování života pacienta: *Pakli by játry byly raněny, tať rána smrtedlná jest, a ten hned umře, pakli který živ pobude, to jest na mále, protož v takové rány se neuvazuje.* V chirurgickém lékařství je celý soupis poranění, kterých se má lékař varovat: *protož se má každý vystříehati a varovati léčiti všech těchto ran a úduov. Najprvé mozku, srdce, žluči, žaludku, střev, ledvin, páteře mozkového a měchýře. Nebo ktož jest v takové miesto raněn, v toho se nemáš uvazovati. Neboť jistě umře, a ty by nadarmo s ním pracoval, a strach, že by toho hanbu měl.*

Charakteristickým rysem českých lékařských spisů je časté citování lékařských i jiných autorit, z jejichž textů jsou čerpány postupy léčby. Prokázat, zda udané návody opravdu pocházejí od uvedených osobností, je většinou nemožné, neboť překlady a opisy během dlouhých let (někdy staletí) již zcela zastřely původní znění. Lékařské

texty jsou zápisy velmi „životnými“; lze očekávat, že mnohý (ne-li každý) z pozdějších uživatelů těchto knih do nich vkládal nové informace, ať již vlastní či tradované. Navíc se zdá, že často byla jména velkých lékařů a filozofů citována pouze pro zvýšení důvěryhodnosti pojednání a že s jejich původními pracemi nemají mnoho společného. Často upravená a zkomolená jména antických i středověkých osobností však tvoří pravidelnou součást českých lékařských knih: *pilností sem vybíral to a v hromadu rádem lékařstvie postavil proti mnohým a rozličným nemocem, neduhuom a nedostatkom od hlavy až do pát z těchto mistrów slovútných a výborných knih lékařských, jakožto mistra Ipokrasa, řeckého mistra, Galiena, Konstantina, Bartoloměje, mistra Petra Hispánského, mistra od Hory Cassina, Gilberta, Ortolfa, Atvina, Galéna a z jiných mistrów knih.*

Nejen věhlas byl však odměnou, po které lékař toužil. Staročeské lékařské texty informují i o plattech a odměnách lékařů. Lékař je však varován, aby při vyhlídce bohatého zisku nepřeceňoval své možnosti: *aby se uměli spravovati a vystřiehati ran smrteľných a škodlivých, aby tudy, chtiece dary vzéti, i neupadli skrze to v hanbu a v škodu.* Odmítnutí léčby nebylo hodnoceno jako neetické. Pokud je ovšem výsledek slibný, nemá lékař váhat s požadavkem řádného zaplacení své – často trudné – práce: *A toto se nečasto přiházie dětem žen robotných, a protož obecně rodí se děti jich čisty a pěkný, než potom z veliké roboty a z hrubého pokrmu zškaredějí. A tak pro tu příčinu a pro požitek má lékař v ten neduh se uvázati a rád sním pracovati, a toliko za to sobě kaž dáti, aby jemu práce hořkost dobře byla oslazena.* Stanovit si vysokou odměnu za léčbu znamenalo také přimět pacienty, aby si

jí více vážili. Na druhou stranu se však někteří přimlouvali, aby lékař věnoval péči i chudým, nemajetným, neboť to prospěje jeho cti a věhlasu: *Zachovaj také lékař právo těch lidí, mezi nimižto přebývá, a chudé osobně navštívuj, jakož slušie. Neb tady pověst jeho se rozšíří v obci, a božská moc vlé veň milost svú a dielo jeho mezi těmi, od nichžto odplatu béře za práci, uslechtilější a spasitedlnější bude ukázáno.*

Lékařovo umění, zdatnost v léčení nebyla však jediným předpokladem úspěšné praxe. Musel splňovat mnohé podmínky, resp. vyvarovat se mnohých nešvarů: *Najprvé, aby nebyl lékař opilý, a zvláště nedbavý. Druhé – nečistý a smilný. Třetí – nesčasný a uřklivý, nebo každý člověk nečistého pohleděnie daleko více muož ráne uskoditi a skaziti nežli uzdraviti.* Další požadavky se týkaly chování lékaře v domě pacientově: *Také lékař nemá krásti, ani sieti svárov mezi čeledí nemocného, aniž dávaj jim rady nepožádané, aniž obcuju s těmi, kteříž mají ty vady i jiné, kteréžto se lidem nelibie; také nevaď se lékař v domu nemocného; neb ty všecy věci porúšejí dobré dielo toho uměnie a lékaře tupie.* Zvláště přítomnost ženských osob z okolí pacienta má nechat lékaře lhostejným, nemá jich bez vážných důvodů vyhledávat: *Aniž jest hodné, by lékař měl řeč tajnú s ženú nemocného, neb s dievkú, neb s jinú jiného zalozenie, leč by řeč byla pro potrebu diela přítomného neb budúcieho v léčení; aniž slušie nepočestně mluviti s nimi, ani vzhledávati na ně často, a zvláště před nemocným; neb z takých lehkostí pocházie potupa diela toho uměnie, a viera nemocného skrze zlé přemýšlenie mdlé a menší se.*

Pakliže bylo definováno správné chování a přístup k nemocnému ze strany lékaře, rovněž bylo stanoveno, jak se má chovat pacient a jeho

rodina. S rodinou pacienta má ostatně lékař vycházet dobře a má s ní diskutovat o nemoci jejího člena; to může být lékaři jen ku prospěchu: *s přátely nemocného ať mluví o založení a vlastnosti nemoci, jakož se jemu zdáti bude, aby z neumění dobrého napravení mezi přátely nebyl přiveden ku pohoršení a aby přátelé nemocného neměli o lékaři zlého domněnie a aby nemohlo řečeno býti, by lékař byl příčina smrti tomu, ktož umře, ale žeť jest příčina zdraví tomu, ktož uzdraven bude.* Pacient má v prvé řadě být poslušen svého lékaře: *má [se] každý raněný chovati a držeti vedlé rozkázanie a naučení lékaře svého, nebo jestliže poslušchati místra svého nebudeš, sám se zavedeš a lékařť teběú nic povinen nebude, i protož mnozí u veliké nebezpečenství upadují a někteří se až k smrti zavodíe a připravují. A to vše skrze své neposlušenství a nezachování, nebo jest to často shledáno, že již mnozí, vyhojíte se, i umierají, a někteří od malých ran ochromují. A to vše bývá pro neřádné chování. A potom tepruv lékařom neumění připisují, síce sebú sami vinni skrze své neposlušenství a neřádné chování, a zvláště od ženy. Pacientovo nevstřícné chování může působit negativně na práci lékařovu: *neslušíe nemocnému odmlúvati proti lékařř, ani si v diele protiviti. Neb tady činí lékaře zlého domněnie, jako by nemohl neb neuměl léčiti. A tak báznř přelíšnú budú se jemu údové tříesti, a v každé věci bude pochybovati svú myslř, proněžto dielo jeho bude nedokonalé a léčení jeho obrátí se v blud, a skrze tu cestu uléčitedlných neduh v neuléčitedlný se promění, protož jestř hodné, aby nemocný rozpravenř lékařovu věřil a k jeho dielóm bez odpory svolil, když jest jeho vyvolil k své nemoci uléčení. Neb z toho následuje dielo uslechtilějšíe, a konec léčení užitečnější oběma.**

Nebýt starého českého jazyka, mohli bychom si myslet, že uvedené texty a myšlenky se urodily v docela jiném století. Neinspirovali se jimi tajně současní čeští zákonodárci? Důkazů, že lidské chování se v průběhu dějin příliš nemění, je bezpočet. Proč tedy nevěřit, že vztah lékaře a pacienta je v podstatě stále týž?

Dokončení v příštím čísle
Autorka působí v Ústavu pro jazyk český Akademie věd ČR, v. v. i. Článek vychází z knihy *Staročeské názvy chorob* (Praha, Nakladatelství Karolinum 2009).

Madona – Morový sloup, Olomouc (foto Karel Zámečníček)

Historie sbírky kresby a grafiky Arcibiskupství olomouckého pod správou Arcidiecézního muzea Kroměříž – 2. část

Martina Klopanová

Grafická sbírka

Přes svou nespornou kvalitu a rozsah (téměř 20 000 grafických listů) není grafická sbírka Arcibiskupství olomouckého na rozdíl od kolekce obrazů či kreseb nejširší veřejnosti příliš známa. Její nepatrná část byla prezentována v Kroměříži v roce 1969 na výstavě grafické tvorby Johanna Eliase Ridingera (1698–1767), která tvoří ve sbírce jeden z největších a nejucelenějších souborů. Těžiště Ridingerova díla spočívá především v zobrazování zvířat. Za svého života vytvořil víc než 1200 grafických listů s tematikou loveckých výjevů, zvířecích zápasů, pohledů do jízdáren. Jednotlivá zvířata zachycoval s dokonalou anatomickou znalostí, kterou získal díky vlastní účasti na štvanicích a jízdě na koni. V roce 1970 na Ridingera navázala výstava Barokní scénografie představující dva významné mistry barokního divadelnictví: Lodovica Ottavia Burnaciniho (1636–1707) a Giuseppe Galli Bibieniu (1696–1756). Nejznámějším a nejčastěji reprodukováným dílem sbírky je reprezentativní album pohledů na Květnou zahradu v Kroměříži, které nechal vydat olomoucký biskup a zakladatel zahrady Karel z Lichtensteinu-Castelcornu, kresbenými předlohami se na něm podílel rakouský topograf Georg Matthias Vischer (1628–1696) a do techniky leptu je pak převedl Justus van den Nypoort (ca 1625–po 1692).

Již od počátku byla grafická sbírka součástí kroměřížské zámecké knihovny. Karel z Lichtensteinu-Castelcornu shromáždil cílenými nákupy rozsáhlý knižní soubor. S určitostí s jeho jménem však můžeme v dnešní grafické sbírce spojit pouze tři neúplné exempláře Vischerova a Nypoortova výše zmíněného alba z roku 1691. K dalšímu obohacení sbírky došlo za biskupa Jakuba Arnošta z Lichtensteinu-Castelcornu (funkční období 1739–1745), o čemž svědčí alba s jeho osobním ex libris, či arcibiskupa Rudolfa Jana Habsburského (funkční období 1819–1831). Ten rozšířil knihovní fond o celou svou příruční knihovnu, čítající přes 6 000 svazků, jež obsahovala i blíže neurčené kresby a grafiku. Kolem poloviny 19. století dostala podstatná část alb a sloh grafického souboru novou jednotnou polokoženou vazbu. V roce 1915 svěřil arcibiskup František Saleský kardinál Bauer (funkční období 1904–1915) správu arcibiskupské knihovny Antonínu Breitenbacherovi, který si byl od počátku vědom nutnosti inventarizace a vědeckého zpracování grafické sbírky, k němuž dospěl ve třicátých letech. Breitenbacher sepsal inventář, který se však bohužel nedochoval, dále vypracoval autorský katalog a ikonografický přehled. Během pořádání souboru napočítal 18 768 „obrázků a obrazů“ nejrozmanitějších motivů. Každou publikaci, album či slohu označil výstižným heslem.

Podle Breitenbacherova zjištění nenarůstala grafická sbírka podle určitého předem stanoveného programu či záměru, ale víceméně náhodně.

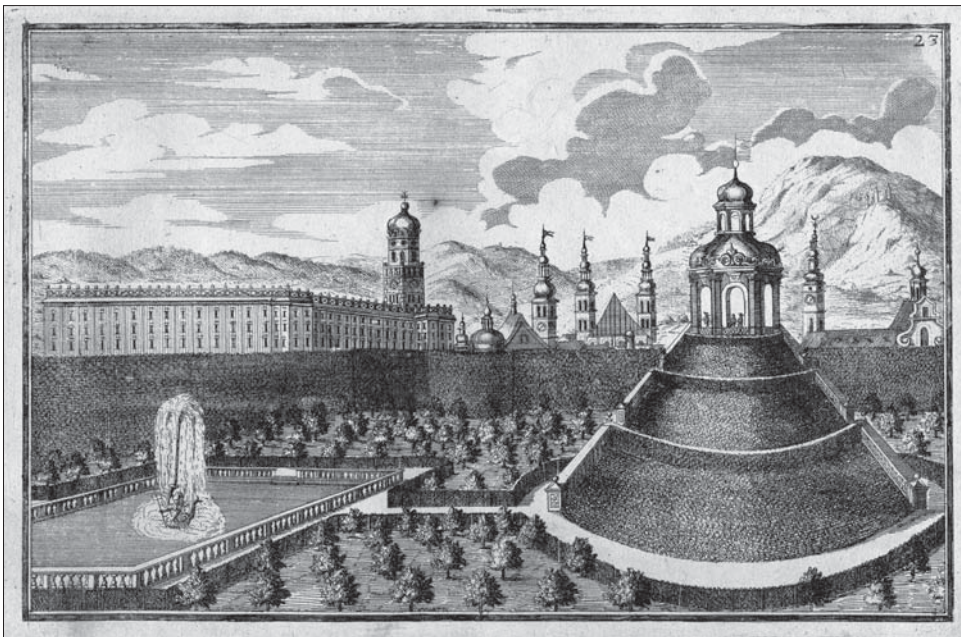
Jan van Troyen podle Davida Tenierse mladšího, Dedikační list alba *Theatrum Pictorium* s podobiznou biskupa Leopolda Viléma Habsburského, 1658, mědirytina s leptem, Arcidiecézní muzeum Kroměříž G 4012.

Jednotlivé listy nebo alba se do ní obvykle dostávaly z pozůstalostí po smrti některého biskupa a většinou jen proto, že o ně žádný z oprávněných dědiců neprojevil zájem. Některé obrazové publikace sem zase přerazovali knihovníci, úzkostlivě dbalí od počátku proklamovaného vědeckého zaměření knihovny. V mnoha případech však samozřejmě docházelo i k pořizování grafických publikací díky zájmu o výtvarné umění, někdy ale zase jen proto, aby byla vyjádřena loajalita k vládnoucímu rodu. S ohledem na popsany způsob, jakým byly grafiky získávány, je hodnota jednotlivých exemplářů značně kolísavá.

Ve sbírce se můžeme setkat se třemi základními typy adjustace či uložení: 1. jednotné publikace vydané určitou osobou určitého data na určitém místě; 2. alba, do nichž byly grafické listy dodatečně vlepovány (mnohé z nich ořezané, aby se tam vešly; tím však došlo v řadě případů ke ztrátě údajů o autorství); 3. slohy, v nichž jsou jednotlivé grafiky volně vloženy, často bez vnitřní souvislosti.

Grafická kolekce nabízí širokou a pestrou škálu uměleckých děl, a to jak po stránce provenienci, autorské a technické, tak po stránce slohového původu a časového zařazení jednotlivých kusů. Z ikonografického hlediska převažuje náboženská tematika (např. Kristovy pašije Johanna Wilhelma Baura, vydané v roce 1670, nebo cyklus ilustrací k Loretánským litaniím bratří Klauberů, 1763). Z neméně četných mytologických a alegorických námětů můžeme jmenovat několik listů Pietra Testy nebo alegorie Ctností a Neřestí již zmíněného Johanna Wilhelma Baura z cyklu *Emblemata* (1682). Zastoupena je také tvorba krajinářská a vedutistická (*Scelta di XXIV vedute delle principali contrade, piazze, chiese, e palazzi della cit-*

Justus van den Nypoort podle Geogra Matthiasa Vischera, Libosad v Kroměříži – pohled od Jahodového kopce směrem k městu, 1691, lept, Arcidiecézní muzeum Kroměříž G 9667.

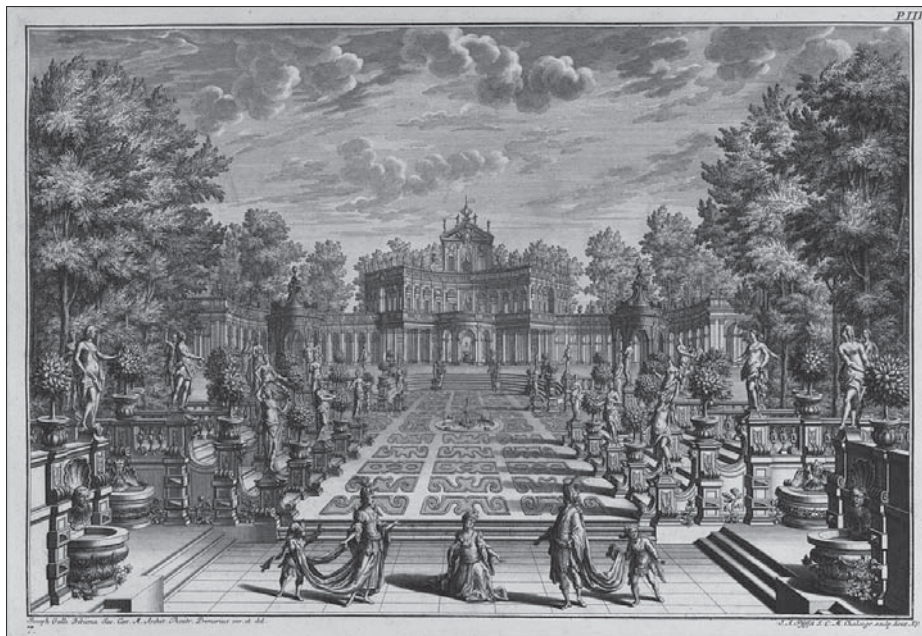
tà di Firenze, 1744). Nechybějí díla topografická (Topographia Ducatus Stiriae, 1681; Topographia Bavariae, 1701) a reprodukce architektonických návrhů (Leo von Klenze, Karl Friedrich Schinkel a další). Poměrně početnou část sbírky tvoří portrétní zpodobnění významných osobností zejména 19. století či grafiky s vojenskou tematikou (např. Repraesentatio Belli, ob successionem in Regno Hispanico, kolem 1720).

Kroměřížské umělecké sbírky, především grafický a knižní soubor, naplňovaly na jedné straně prestižní a reprezentativní roli v duchu dobových konvencí uměleckého mecenátu. V jejich složení či orientaci můžeme sledovat osobní zájmy olo-

mouckých biskupů a arcibiskupů, v širším kontextu pak módní tendence a vkus dané doby. Zároveň však sloužily také jako studijní materiál a inspirační zdroj četným zaměstnancům stavebního úřadu a správy arcibiskupských statků a lesů.

Vybraná díla

David Teniers mladší (1610–1690) se vyučil malířem u svého otce Davida staršího, jeho rané práce vznikaly též pod vlivem Adriaena Brouwera. Převážně se věnoval žánrovému malířství, od roku 1651 působil jako dvorní malíř a správce uměleckých sbírek arcivévody Leopolda Viléma Habsburského (1614–1662), od roku 1637 olo-

Johann Andreas Pfeffel podle Giuseppe Galli Bibieny, Scénérie parku, (1740), mědirytina s leptem, Arcidiecézní muzeum Kroměříž G 9714, foto: Zdeněk Sodoma.

mouckého biskupa. Leopold Vilém byl předurčen k duchovní kariéře. Stejnou, ne-li větší pozornost však věnoval politice, vojenství a uměleckému sběratelství. Jeho sběratelská činnost dosáhla vrcholu v letech 1647–1656, kdy jako místodržitel španělského Nizozemí se sídlem v Bruselu využil příležitosti, aby své sbírky obohatil koupí konfiskovaných děl popraveného anglického krále Karla I. a jeho přívrženců. Podle inventáře, sepsaného v roce 1659, tvořilo jeho sbírku 517 italských děl, 888 obrazů nizozemských a německých malířů, 542 soch a 343 kreseb. Podoba arcivévodovy obrazárny po jejím přestěhování do Vídně je známa díky osmi dochovaným malbám Davida Tenierse

mladšího a také z jeho *Theatra Pictoria* (Brusel, 1660), prvního ilustrovaného katalogu obrazové sbírky. Úplné album obsahuje 243 grafických reprodukcí vybraných obrazů italských umělců z arcivévodova majetku. Výrazný podíl mají zejména osobnosti benátského malířství pozdní renesance jako Tizian, Paolo Veronese, Jacopo a Francesco Bassanové, ale i umělci počátku 17. století – Guido Reni a Domenico Fetti. Teniers namaloval pro publikaci drobné kopie děl, na jejichž grafických prepisech (mědiryt s leptem) se podíleli přední nizozemští rytci (Jan van Troyen, Lucas Vorsterman mladší, Jan van Ossenbeck či Nicolaes van Hoy). *Theatru Pictoriu* se později dostalo dalších

Vincenzo Franceschini podle Giuseppe Zocchiho, Veduta jedné strany nábřeží Arna a mostu S. Trinita vedle paláce pana markýze Ruberta Capponiho, list č. 6, (1744), mědirytina s leptem, Arcidiecézní muzeum Kroměříž G 9446, foto: Zdeněk Sodoma.

tří vydání, v grafické sbírce kroměřížského zámku se nacházejí dva neúplné exempláře s Lichtensteinským ex libris – jeden bruselské edice z roku 1660, druhý antverpské b. d.

Květná zahrada, jejíž hlavní část byla vybudována mezi léty 1665–1675 podle projektu císařského architekta Giovanni Pietro Tencally (1629–1702), vznikla v přelomové fázi vývoje evropského zahradního umění. Na jedné straně připomíná ještě pozdně renesanční italské a zaalpské zahrady (např. vila d'Este v Tivoli, vila Doria Pamphili v Římě, Hortus Palatinus v Heidelbergu či vila

v Enghien u Bruselu), na straně druhé však již otevírá cestu francouzskému barokně klasicistnímu typu (Versailles). Unikátnost raně barokního areálu je významně podpořena i díky dobovému zachycení v podobě rozsáhlého grafického alba, jež vydal olomoucký biskup a mecenáš zahrady Karel z Lichtensteinu-Castelcornu. Přípravnou kresebnou část svěřil topografu Georgu Matthiasi Vischerovi, do techniky leptu ji pak převedl nizozemský malíř a grafik, putující umělec Justus van den Nypoort. Album vyšlo krátce po dokončení zahrady v roce 1691. Zahájil je dedikační list

a portrét biskupa. Dále obsahovalo 32 vyobrazení Květné zahrady včetně dvou rozměrných pohledů z ptačí perspektivy. Zachycuje také celý systém bohatého ikonografického programu, pohledy do grottových interiérů ústředního pavilonu, četné detaily a mnohé další. Dílo uzavírá veduta Podzámecké zahrady a zámku.

Giuseppe Galli Bibiena se v roce 1712 dostal do Vídně s otcem, který byl jmenován prvním divadelním inženýrem císařského dvora. Giuseppe se stal záhy jeho spolupracovníkem, již od roku 1716 však začíná pracovat samostatně. Vedle návrhů divadelních výprav se věnoval také projektům slavobran, katafalků a dalších příležitostných dekorací. Roku 1727 obdržel titul prvního divadelního inženýra, o dvě léta později navrhuje slavobránu k pražskému svatořečení Jana Nepomuckého. Pětidílný soubor *Architettura e prospettive*, vydaný v roce 1740 u Johanna Andrease Pfeffela v Augšpurku, věnoval Bibiena císaři Karlu VI. (vládl 1711–1740). Většina grafických listů vznikla v první čtvrtině 18. století. Představují výběr padesáti nejvýznamnějších Bibienových, převážně scénografických návrhů. Soubor je možné rozdělit na divadelní scénografie, návrhy dekorací k slavnostním příležitostem, studie architektur, návrhy dekorací a scény pro pašijové hry a návrhy smutečních katafalků a náhrobků. Bibiena používá divadelní prostorovou konstrukci scena per angolo, kdy buduje asymetrické perspektivní jeviště, na místo symetrické pohledové osy staví diagonálu, jež umožňuje jevištnímu výtvarníkovi odkrývat nové poutavé pohledy na zobrazenou architekturu.

Italskému malíři a rytci Giuseppu Zocchimu (1711/1717–1767) se dostalo počátečního školení

ve Florencii. Již od útlého věku si ho vzal pod svou ochranu markýz Andrea Gerini, jenž ho poslal do Říma, Bologni, Milána a Benátek, aby Zocchi pokračoval ve svých studiích. V Benátkách se setkal s grafikami vedut Michela Marieschiho a Bernarda Bellotta. Od roku 1754 do 1760 byl zaměstnán jako malíř předloh u florentské dílny vyrábějící pietre dure. Známým se stal díky dvěma sériím pohledů na Florencii a její okolí, provedených technikou leptu. V roce 1744 vyšly *Scelta di XXIV vedute delle principali contrade, piazze, chiese, e palazzi della città di Firenze* a *Vedute delle ville e d'altri luoghi della Toscana*. Oba soubory si objednal markýz Andrea Gerini, aby zajistil návštěvníkům Florencie vzpomínku na jejich pobyt, opětovně byly vydány v roce 1754 a soubor vedut vil a jiných míst Toskánska dokonce i v roce 1757. Pohledy na Florencii a její okolí nepředstavují pouze topografický dokument, ale jsou oživeny půvabnými anekdotickými scénami zachycujícími nejrůznější lidskou činnost. Humorný tón prostupuje oba soubory. Spousta krajinných pohledů je reminiscencí na dílo Giovanniho Paola Paniniho. Kroměřížský soubor nejdůležitějších florentských čtvrtí, náměstí, kostelů a paláců věnoval objednatel Marii Terezii (vládla 1740–1780). Po frontispisu vzniklém podle fresky Giovanniho da San Giovanni z fasády jednoho florentského domu stojícího u Porta Romana následuje Geriniho věnování císařovně a dále se připojuje dvacet čtyři grafických listů zachycujících Florencii. Kromě řady různých pohledů na město z nábřeží Arna nechybí např. Palazzo Pitti, Piazza della Santissima Annunziata, Piazza della Signoria s Palazzo Vecchio, Uffizi či florentský dóm s baptisteriem, před nimiž kráčí procesí na slavnost Božího těla.

Když se řekne Čína...

Ivana Bendová, Jan Benda

Většinu lidí se pravděpodobně vybaví něco o zemi s třetí největší rozlohou a vůbec největším počtem obyvatel na světě. Pro mnohé lidi v Čechách je to jednoduše ta velká země někde na druhé straně zeměkoule s přívlastkem „komunistická“. Jak jsme se mohli mnohokrát přesvědčit během téměř dvaceti let práce v Číně, faktická realita se nedá tak snadno zaškatulkovat, zejména pokud se jedná o pětinu všech obyvatel planety. Jeden z našich kamarádů s oblibou říká, že cokoliv napíšete o Číně, všechno je pravda. Čína je prostě tak velká a děje se v ní toho tolik najednou, že je dost dobře nemožné to postihnout v několika řádkách. Jak tedy v jednom článku sdělit své dojmy? Zkusme si pro začátek uvědomit, o čem je vlastně řeč: z hlediska počtu obyvatel je to v případě Číny stejné, jako bychom chtěli několika větami charakterizovat Evropskou unii dohromady se Severní a Jižní Amerikou. Můžete namítat, že Čínu spojuje společná kultura a historie. Do určité míry to platí, ale i tak je evidentně nadlidský úkol psát o životě víc jak jedné miliardy lidí. Statistické informace o úžasném ekonomickém růstu Číny také mnoho neříkají, pokud je nějak nekonkretizujeme. Kupříkladu fakt, že se dnes v celé Číně staví dvě miliardy čtverečních metrů bytů ročně, je mimo normální lidskou zkušenost. Můžeme se na to podívat i jinak – spočítáme si, že v samotné Šanghaji se staví průměrně asi stokrát víc obytné plochy na obyvatele za rok než v celé České republice neboli na každý metr čtvereční nového bytu v Česku se v Šanghaji postaví sto metrů. Tohle trvá už patnáct let!

Čína má na druhé straně řadu společných rysů s jinými zeměmi, protože je možno v ní najít zajímavou přírodu, historii, neznámá města, lidi velmi bohaté a velmi chudé, chytré i hloupé, čestné i vychytralé, pracovité i líné. Pokusíme se přiblížit alespoň nepatrnou část toho všeho na pozadí naší práce na architektonických a stavebních projektech, zážitků a zkušeností z vlastního života v Číně. Rádi bychom přispěli k tomu, aby „Země středu“ přestala být v Čechách chápána tak zjednodušeně a schematicky, jak se to zatím v převážné většině děje.

Z hlediska naší profese architektů má práce v Číně několik zásadních specifik, silně ovlivňujících přístup k navrhování projektů a způsob práce.

Rychlost

Kdo někdy zkusil dát dohromady urbanistický koncept o rozsahu milion metrů čtverečních obestavěné plochy za tři – čtyři dny, může potvrdit, že to je skoro nemožné. Přesto jsme se museli i takového úkolu zhostit a připravit výkresy, model, souhrnnou zprávu, digitální vizualizace a prezentaci celkem během deseti dnů. Jednoduchý závěr v takové situaci může znít, že klient je hrozný, protože není schopen naplánovat svou práci tak, aby měl architekt víc času, a architekt je blázen, že se nechá takhle přitlačit ke zdi. Ale věc není tak jednoduchá: v minulosti bylo nutno shromáždit dostatek finančních prostředků pro stavbu v rámci relativně omezeného regionu, jakým bylo panství, město nebo později stát. To vyžadovalo určitý čas

(obvykle několik let nebo i desítek let) a projekt bylo možno během té doby dostatečně připravit. V posledních deseti – dvaceti letech se pohyb peněz díky digitální technologii globalizoval a investoři hledají nové příležitosti po celém světě. Množství peněz, které se generuje z této celosvětové základny, je samozřejmě mnohem větší. To znamená, že každá nová příležitost k investování kdekoliv na světě je také mnohem rychleji využita. Investoři musí vzhledem k všudypřítomné globální konkurenci pracovat velmi rychle, což samozřejmě potom platí i pro jejich spolupracovníky včetně nás, architektů. Stojí za zamyšlení, do jaké míry je v tomto směru Čína pro nás velkým poučením, protože Česko potřebuje zahraniční inves-

Olympic City, Tianjin – obestavěná plocha 1 000 000 m². Rychlost, s jakou musíme v Číně pracovat, dosahuje někdy extrémních mezí. Veškerá dokumentace urbanistického řešení tohoto projektu včetně osmdesátistránkové zprávy, velkého modelu, počítačových vizualizací a prezentace musela být připravena během deseti dnů, takže na základní urbanistický koncept nám zbyly zhruba tři dny.

tice zrovna tak, jako ona veliká země na druhém konci světa, ale zdlouhavost všech povolovacích řízení a procesu, jakým se stavby realizují, způsobuje, že investice ze světových zdrojů jdou často na jiný kontinent a do jiné země.

Rychlost, s jakou se realizují stavby, je snad nevíce patrná v oblasti staveb pro dopravu. Když Šanghaj pořádala Expo 2010, rozšířila síť metra ze 120 km v roce 2006 na 400 km v roce 2010. To znamená, že během tří let postavila zhruba 280 km metra a do provozu uvedla deset nových linek, mnohé z nich s více než pětadvaceti stanicemi. Čína vede i v budování sítě meziměstských dálkových železnic. Do konce roku 2010 uvedla do provozu kolem sedmi a půl tisíce kilometrů železnic pro vlaky s rychlostí přes dvě stě kilometrů za hodinu, z toho dva tisíce kilometrů jsou tratě pro vlaky dosahující rychlosti tři sta padesát kilometrů za hodinu. Výstavba nových tratí a renovace starých šla ruku v ruce s výstavbou mnoha nových kapacitních nádraží, která si

„Corso“ bytový komplex, Tianjin – obestavěná plocha 230 000 m². Třicetipatrové obytné věže se nám v tomto projektu podařilo doplnit uličkou s obchůdky, restauracemi a prostory pro malé kanceláře a studia, které jsme dali název „Corso“.

mnohdy kvalitou prostředí nezaďají s letišti. To všechno je výsledek posledních několika roků, kdy se centrální vláda snaží zmírnit nárůst prodeje soukromých automobilů a omezovat tlak na růst letecké dopravy.

Objem

Umíte si představit, že by na každého člena rodiny připadaly u vás doma maximálně 4 metry čtvereční? To znamená postel a malý kousek prostoru před ní, celkem dvanáct metrů pro celou rodinu? Nicméně přesně tolik anebo ještě méně měla pro svůj život k dispozici celá třetina obyvatel Šanghaje ještě v roce 1985. Tato statistika dokresluje, proč je v Číně veliký hlad po nových prostorech. Pak už nepřekvapuje, že v Číně je nutno stavět

i soukromé půdní vestavby a úpravy rodinných domů. Mnoho nezasvěcených si také neumí představit, jak čínské byty vypadají. Je zajímavé, že donedávna se stavěla převážná většina bytů na prodej v kategoriích 3+1, 4+1 s průměrnou plochou sto, sto deset i sto dvacet metrů čtverečních. Byly to však poměrně drahé byty, nedostupné pro finančně slabší vrstvy obyvatel. Trh se v poslední době hodně změnil a většina developerů začala stavět i velmi malé byty, které jsou cenově dostupné i pro mladou generaci nebo jednotlivce. Obdobně čínská centrální vláda vydala nařízení, že sedmdesát pět procent všech bytů musí být v kategoriích do devadesáti metrů čtverečních.

Vzhledem k tomu, že Čína vyrábí pro celý svět a sama představuje obrovský, stále nenasycený trh,

mnoho mezinárodních společností se snaží své produkty nejen v Číně vyrábět, ale přímo na čínském trhu uplatnit. Proto v Číně najdete keramické obklady, dřevěné podlahy, vybavení koupelen, kuchyní nebo nátěrové hmoty a svítidla ze všech konců světa. Působí tam Ikea a mnoho dalších mezinárodních prodejců nábytku, bytového vybavení a doplňků. Domovy našich čínských kolegů nebo přátel si v mnohém nezdají s byty našich známých z Čech nebo Severní Ameriky, ba naopak. Často se v nich projevuje svěží závan aspektů čínské tradice nebo soudobého čínského designu.

Klub luxusního obytného komplexu, Tianjin – obestavěná plocha 10 000 m². Byty, které se staví na prodej do soukromého vlastnictví, jsou zpravidla doplněny rekreačními zařízeními s posilovnou, restaurací, krytým bazénem a podobně, tak jak to dokumentuje tato fotografie. V pozadí jsou vidět věžové domy komplexu „Corso“.

Výška

Zatímco v Praze se odborníci i neobdobníci dohadují po léta o tom, zda výška sto metrů není moc a zda by to nemělo být jen pětadevadesát, v Číně je problémem, zda tři sta metrů stačí. Šanghaj samotná vyrostla za poslední dvě dekády doslova z tří pater na třicet. Nicméně mnoho lidí se stále ptá, zda jsou mrakodrapy opravdu potřeba. Poukazují na estetické působení výškových domů, jejich technickou náročnost a problémy s jejich realizací. Někteří namítají, že nižší domy blíž u sebe přispívají k vytvoření příjemnějšího městského prostředí. To je pravda jen do určité míry. Naše zkušenosti s navrhováním bytových komplexů v Číně například ukazují, že stavební objem větší než dvojnásobek plochy pozemku nelze realizovat jinak než pomocí budov s patnácti a více patry, pokud se mají zachovat požadavky na orientaci bytu k jihu a oslunění každého bytu po dobu minimálně jedné hodiny denně. Pokud se zeptáte obyvatel New Yorku nebo Hong Kongu, co soudí o tom, zda stavět nebo nestavět do výšky, asi nebudou chápat, co tím myslíte a kam vaše otázka směřuje. Bydlet ve vysokých domech a pohybovat se v ulicích, jejichž profil je vertikální,

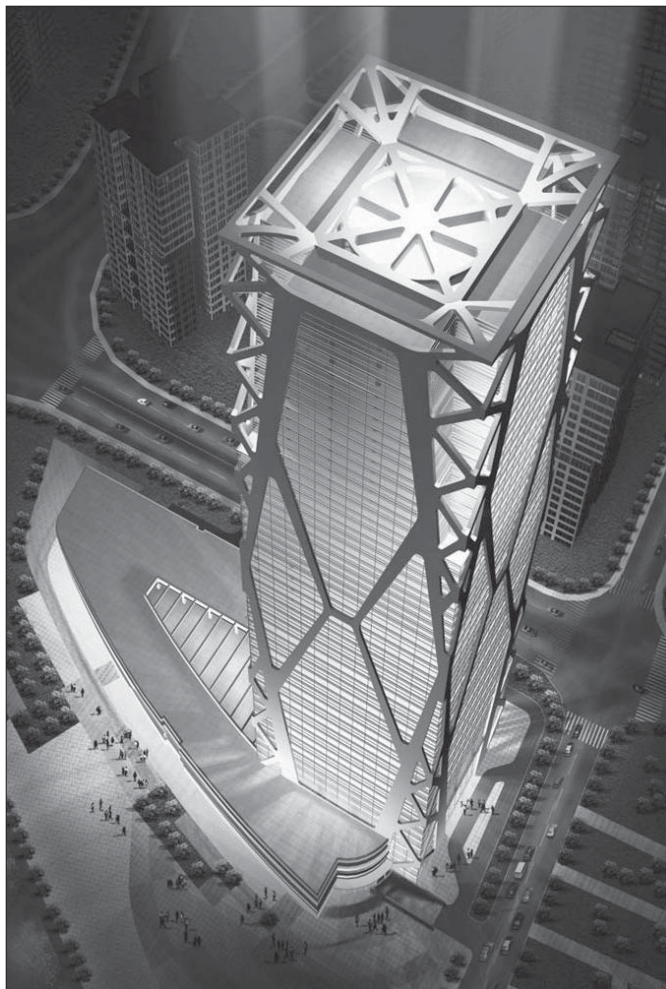
Přímořské letoviště Narada, ostrov Hainan – obestavěná plocha 30 000 m². Luxusní hotel, projekt dokončený 2010 na subtropickém ostrově jižně od Hongkongu. Bazén 88 m dlouhý spojuje vizuálně vstupní prostory hotelu v pozadí přímo s mořem.

považují za stejně přirozené a normální, jako my považujeme za normální procházku po Starém Městě anebo Malé Straně.

Vzhledem k prognózám růstu obyvatel na Zemi se vysoké domy jeví jako jeden z klíčových elementů rozvoje nejen čínských měst, ale budoucnosti lidstva vůbec. Globální krize ekonomie a prostředí nutně vedou k úvahám o platnosti dosavadních zásad stavby měst. Nabízí se otázka, zda současná evropská či severoamerická společnost je dost bohatá na to, aby si mohla dovolit

luxus prostředí založeného na principech nízké hustoty osídlení, ideálu zahradních měst, oddělení funkcí a obrovských nároků na dopravu, tedy principů, které ve dvacátém století ovládaly rozvoj měst v celém západním světě (a také v České republice!). Zároveň je pochopitelné, že nejde donekonečna zvětšovat města do šířky a zabírat tak ornou půdu, které tak jako tak neustále ubývá. Bez výškových budov nelze také dosáhnout hustoty, která je nezbytná pro přežití obchodů a služeb, pokud mají být snadno dostupné bez

Soutěžní návrh na výškovou administrativní budovu s hotelem, Tianjin – obestavěná plocha 100 000 m². Mrakodrapy obvykle vyjadřují statut města, jeho ekonomickou, kulturní a technologickou vyspělost.

použití automobilů. Dostatečná hustota také umožňuje dobře fungující veřejnou dopravu. Je to jediný způsob, jak omezit používání z ekologického hlediska neefektivní individuální dopravy, což je jedno z důležitých kritérií pro budoucí trvalou udržitelnost měst. Není bez zajímavosti, že města jako New York, Hong Kong či Šanghaj vykazují daleko větší energetickou, ekonomickou a dopravní efektivnost a řada ekologů v nich vidí předchůdce metropolí budoucnosti.

Jsou i další hlediska, stejně podstatná: Vysoké domy (to platí pro minulost i přítomnost) se díky svému rozměru stávají dominantami měst. Označují místo, kde se něco děje – „střed světa“ pro ty, kteří v něm žijí. Zde se projevuje prastará a zřejmě podvědomá potřeba člověka označit místo, z kterého vychází a do kterého se zase vrací. V Čechách se dost často setkáváme s názorem, že podobné důvody pro stavbu mrakodrapů jsou falešné nebo dokonce nemravné, že jsou to jen projevy velikášství nebo nabubřelosti. Jenže ať se nám to líbí nebo ne, každý z nás potřebuje vědomí příslušnosti místu, k dané lidské komunitě. Vertikální označení místa, středu, cíle je prostě velmi podstatné. Zkuste si představit pražské panorama bez věží Svatého Víta! V podstatě asi nejde o to, zda mají

být domy vysoké anebo nízké, ale abychom zvládli problémy našeho prostředí a byly schopni si trvale zachovat určitý životní standard. A k tomu je třeba se podívat i na jiná, mnohdy netradiční

řešení. Vysoké stavby jsou zároveň důkazem statusu a úrovně společnosti, protože jejich pořízení a provozování je technicky i ekonomicky náročné. Jsou to často jedinečné budovy, které přebírají funkci symbolu města nebo země, jako třeba Eiffelovka v Paříži, Sears Tower v Chicagu nebo Taipei 101 na Taiwanu.

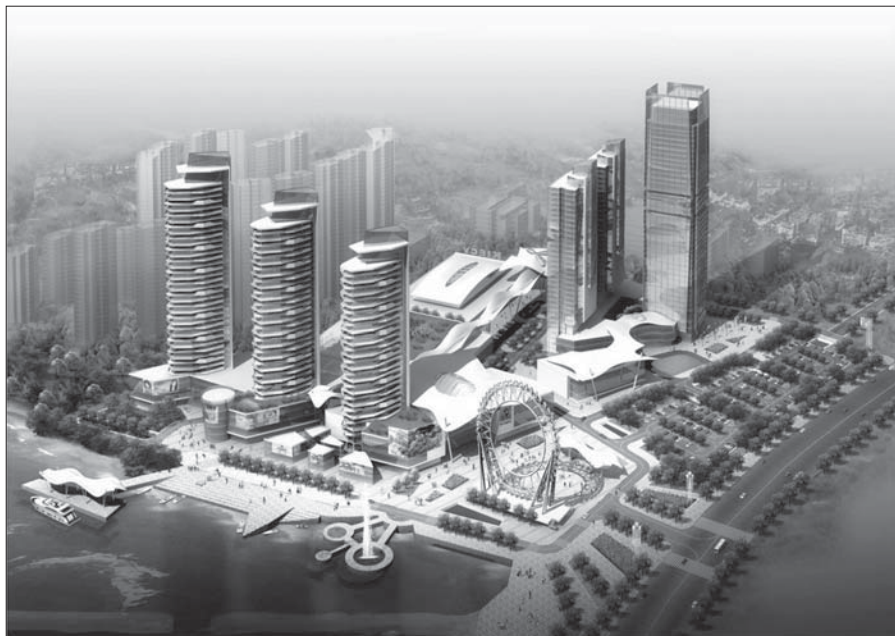
Čína nikoliv jako vzor, ale inspirace

Jsme zajisté právem hrdí na česká města a architekturu. Jenže vedle nich existuje na světě spousta dalších míst, která se těm našim sice vůbec nepodobají, ale mají svůj charakter, velkory-

„Crowne Plaza“ hotel, Suzhou – obestavěná plocha 60 000 m². Velmi úspěšný návrh hotelu na břehu jezera Jin Ji v centru nové rozvojové zóny, který byl v loňském roce vyhodnocen jako nejlepší hotel v Číně.

sost, krásu i kouzlo a dá se v nich také dobře žít. Jen najít odvahu vidět „naš český svět“ z jiné perspektivy, z jiného horizontu. Zkušenosti a stereotypy, které si do života přinášíme z domova, pochopitelně ovlivňují naše vnímání světa a s ním i vnímání toho, co je správné a co ne. Ale domnívat se, že novodobé problémy vyřešíme starými metodami, je asi stejně pošetilé, jako se domnívat, že nejlepší a neekologičtější dopravní prostředek je osel nebo koňské spřežení.

Zkrátka časy se mění, jak se říká. Nám nezbyvá, než se snažit měnit i naše názory a myšlení tak, jak se mění vnější podmínky našeho života. Pokud použijeme terminologie digitálních technologií, dominujících současnému světu, je nezbytné, abychom vylepšili nejenom „hardware“, čili fyzickou realitu jako domy, auta, města, ale je třeba vylepšit i „software“, tedy naše myšlení a způsob, jakým svět obýváme. V tomto směru je dobré se podívat i do „Říše středu“ a poučit se z toho, co se tam podařilo, i z toho, co se nepodařilo. Čína je dobrou inspirací jak v oblasti architektury, tak na poli urbanismu. Nabízí mnohá řešení, která jsou pro Středoevropana často nová a nezvyklá. Řešení, která si jen těžko dovedou představit

lidé, zvyklí žít na své rodné hroudě. To však určitě neznamená, že nezvyklé názory můžeme prostě hodit za hlavu a ignorovat je. Naopak je nezbytné se z nich poučit v zájmu našeho vlastního rozvoje.

Ivana a Jan Bendovi se narodili v Čechách a vystudovali na ČVUT architekturu. V roce 1984 získali druhou cenu z více než čtyř set účastníků v japonské mezinárodní soutěži Shinkenshiku za futuristickou vizi architektonického stylu pro rok 2001. S úspěchem se zúčastnili řady dalších architektonických soutěží, po jedenácti letech praxe v Čechách v roce 1987 odešli i s rodinou do Toronto. Pracovali pro různé kanadské firmy – mimo jiné na projektu

Polyfunkční komplex, Huangdao – obestavěná plocha 120 000 m². Konceptní návrh projektu, který zahrnuje hotel, obytné věže a rozsáhlý nákupní komplex.

olympijského stadionu a olympijské vesnice pro chystané olympijské hry 1996, o než se Toronto ucházelo. V roce 1991 Ivana odjela jako zaměstnanec firmy B+H Architects International poprvé pracovat do čínského Shenzhenu na soutě-

ži obytného a komerčního komplexu. Projekt byl úspěšný, a tak následovaly další pracovní cesty. Od roku 1993 začal pro stejnou firmu pracovat i Jan. Vedle kanadské profesní zkušenosti přibývalo i mnoho zkušeností s projektováním převážně velkých komplexů v Číně. Od roku 2001 bydlí oba po většinu roku v Šanghaji a na krátká období se vracejí do Kanady i do Čech. V roce 2003 založili ještě s třemi dalšími partnery architektonickou kancelář Allied Architects International Inc., která si za sedm let své existence vydobyla na čínském trhu své pevné místo mezi předními architektonickými společnostmi a velký respekt v tvrdé mezinárodní konkurenci.

Dvorana Přemyslovců – předobraz olomouckého arcidiecézního muzea?

Štěpán Kohout

Je všeobecně známo, že vzdáleným předchůdcem dnešního církevního oddělení Muzea umění Olomouc byla takzvaná Dvorana Přemyslovců, stálá a veřejně přístupná výstava, otevřená roku 1934 v prostorách kapitulního děkanství. Je tu tedy návaznost nejen tematická, nýbrž i místní. O okolnostech jejího vzniku a trvání se obvykle mnoho nemluví, připomíná se však iniciativní role tehdejšího kapitulního děkana Josefa Kachníka. Padne-li dnes ještě o Dvoraně zmínka, zpravidla se autoři spokojí jen s nápaditým obměňováním pořadí obou citovaných faktů. Jako obvykle to však je pohled velmi obecný a trochu idealizovaný – mikroskop archivního studia nám prozradí zajímavé a snad i překvapující podrobnosti.

Zakladatelská legenda vznikla již při slavnostním zahájení dopoledne 12. srpna 1934. Události si přirozeně povšimly tehdejší místní noviny. Katolický Našinec i liberální Pozor přinesly několik článků popisujících vzhled památníku a neopomněly též vyzvednout Kachníkovu úlohu: „*Kapitulní děkan dr. Kachník pak vylíčil vznik budované galerie. Pokládal ostatně její zřízení za povinnost piety k zašlému slavnému rodu, který měl tolik vztahů také ke kapitule. [...] Pak požádal starostu města, aby dvorana byla převzata do opatrování a ochrany města*“, napsal prvý z titulů. „*Galerie Přemyslovců, zřízená pečlivostí, nákladem a láskou k české historii kapitulního děkana univ. profesora dr. Kachníka [...] ten řečníkům poděkoval a uvedl,*

že když se ujal místa kapitulního děkana, tu jeho nejvřelejším přáním bylo, docílití zpřístupnění širší veřejnosti míst, kde padl poslední Přemyslovec“, pochvaloval druhý.

Kéž by bylo vše tak jednoduché, jak to vypadá podle novin! Dvorana měla být prvním stupínkem ke zřízení olomouckého diecézního muzea, jež bylo dlouhodobým desideratem v soustavě ochrany a propagace církevního umění. Oficiálně byl plán poprvé vyjádřen 1. dubna 1914, kdy uveřejnil arcibiskupský informační věstník *Acta curiae archiepiscopalis Olomucensis* výnos tehdejšího metropolity Františka Saleského kardinála Bauera, vymezující pojem církevní umělecké památky a zřizující při arcibiskupské konsistoři, výkonném úřadu arcibiskupské správy, arcidiecézní památkovou radu jako zvláštní orgán. Úkolem rady bylo dohlížet na opravy starých a pořizování nových uměleckých objektů, provést soupis a fotografickou dokumentaci památek, pořádat přednáškové kurzy o teorii a dějinách umění a zásadách správné péče o umělecké předměty. V neposlední řadě výnos ustanovil diecézní muzeum s potřebnou knihovnou v tehdy nové přístavbě kněžského semináře, zvané Salesianum, na rohu Žerotínova náměstí a Purkrabské ulice.

Naneštěstí znamenalo aprílové datum pro většinu uvedených cílů neblahou věštbu. Vzápětí vypuknuvší válka znesnadnila působení rady, pak následovala poválečná vlna vandalizace a napros-

tá změna veřejných poměrů. Rada tak nedostala všem svým úkolům, jak měla. Ve svém hlavním úsilí o záchranu památek bojovala se střídavými úspěchy jako dnešní památkáři. Soupisová a dokumentační akce ztroskotala téměř úplně. Požadované vzdělávání olomouckých kandidátů kněžství si vzal na starost Jan Nevěřil, jmenovaný od roku 1916 na Bohoslovecké fakultě profesorem církevních dějin.

Snad nejhůře dopadla myšlenka diecézního muzea. Titulárním kustodem byl jmenován právě Josef Kachník, člen a naposledy i předseda památkové rady. Tento nivnický rodák (*1859) měl k tomu předpoklady, v Olomouci od roku 1879 studoval a s kratičkými přestávkami trvale působil na různých pozicích, nejčastěji na fakultě, kde vyučoval fundamentální a morální teologii. Od roku 1889 byl konzervátorem Ústřední komise pro umělecko-historické památky ve Vídni, od roku 1894 byl jednatelem archeologické komise České akademie věd a umění v Praze, publikoval řadu článků o umění a umělecké výchově ve *Vychovatelských listech* a v *Časopise katolického duchovenstva*. Spolu s Adolfem Nowakem vydal dvojjazyčnou fotografickou publikaci *Církevní památky umělecké z Olomouce*, sám byl autorem obsažné informativní brožury *Olomoucký metropolitní chrám sv. Václava*. Činorodý, odborně poučený, organizační talent – a přesto muzeum zůstávalo na papíře.

Především se nedařilo najít místo. Původně se uvažovalo o velké věži svatováclavské katedrály,

*Josef Kachník jako děkan fakulty
(cca 1915).*

o tereziánské zbrojnici, pak o již zmíněném Salesianu. Nakonec bylo muzeum formálně zřízeno roku 1922 v Kroměříži z tamních sbírek. Bylo to ovšem provisorium a nadto kuriosum, v Německu již byly dvě desítky podobných muzeí a vždy v sídle diecéze. Když ukončil Kachník své pětileté působení na pražském bohosloví, byl jmenován v květnu 1928 sídelním kanovníkem v Olomouci. Vypadalo to, že je idea o něco blíže realizaci, a po jeho jmenování děkanem o dvě léta později v červnu 1930 se zdála být doslova na spadnutí. Děkan byl nejvyšším představe-

ným kapituly a měl velké možnosti. Jak ale ukazují protokoly kapitulních zasedání, Kachníkovi se do uskutečnění příliš nechtělo.

Nelíbilo se mu, že by mělo být muzeum umístěno právě v děkanském domě. Residence na Václavském náměstí byla od smrti předchozího děkana Jana Kubíčka v březnu 1929 neobsazena. Nebyla ovšem prázdná, v místnostech, které děkan neupotřebil, žili nájemníci a personál. Kupříkladu domovníkem tu byl od roku 1937 Rudolf Doležal, někdejší spoluvůrce sousoší Lenina a Stalina na Palachově náměstí, tvořící tehdy v duchu povýtce náboženském. Kapitula využila toho, že nový děkan ještě nebyl zvolen, rozhodla se na svém zasedání v září 1929 vyjmout několik místností z pravomoci děkana, zřídit v nich kapitulní muzeum a prohlásit inventář děkanství za muzejní exponáty. Kachník byl přítomen a jako vážný kandidát na uprázdněnou funkci protestoval. Trval

na tom, že kapitula nemá právo omezovat budoucího uživatele. Je pravda, že bylo vždy respektováno, aby žádný z kanovníků, nejen děkan, nepoškodil zájmy svých nástupců a nepřijímal žádné trvalé závazky na domě váznoucí. Tato zásada byla záříjovým usnesením porušena.

Kapitula však nehodlala ustoupit a na svém původním usnesení trvala. Na její stranu se v listopadu postavil i arcibiskup Leopold Prečan, ale bezúspěšně. Nakonec Kachník v srpnu 1934, tedy po čtyřech letech, zpřístupnil veřejnosti tři místnosti, které přiléhaly tzv. krvavé pavlači, kam byla tradičně situována vražda krále Václava III. Přesná lokalizace není známa, nejspíše to bylo v prostorách dnešního sálu Mozarteum, jež bylo rozděleno právě na tři pokoje. Zcela jasné nejsou ani důvody jeho rozhodnutí, proč nakonec expozici zřídil a proč padla volba zrovna na Přemyslovce a ne na duchovně orientované umění.

Zařízení Dvorany bylo zatím skromné, však také děkan prohlašoval, že je to pouhý začátek. V každé ze tří místností byly znaky Přemyslovců, na zdech byly rozvěšeny kopie obrazů Františka Ženíška, Mikoláše Alše a jiných umělců, představující portréty knížat i kněží, počínaje Přemyslem Oráčem a věšticí Libuší. Jiné reprodukcce a fotografie zachycovaly někdejší vzhled děkanství a dómu, včetně plánů obou budov. Městský stavební rada Josef Kšír věnoval své dokumentační snímky olomouckých stavebních památek. Nako-

Josef Kachník jako kapitulní děkan (cca 1935).

nec mohli návštěvníci spatřit Václavovu trůnní sochu, zhotovenou speciálně na Kachníkovu objednávku sochařem Josefem Hladíkem, za předlohu sloužila králova pečeť. Vystaveny byly i sádrové modely jiných přemyslovských pečetí a kapitulní pečeti s postavou biskupa Jindřicha Zdíka.

Dvorana však nebyla tím správným muzeem, které si kapitula představovala, poněvadž z církevního umění neukazovala nic. Byla to snůška kopií, hodnotu originálu měla výhradně zcela novodobá socha trůnního sádrového krále. Kanovníky také zneklidňoval protektorát, který nad výstavou převzalo na Kachníkovu žádost město, viděli v tom jakýsi úskok. Proto ještě před otevřením expozice odhlasovali, že je jen dočasná po dobu Kachníkovy užívání a nástupce nebude povinen ji udržovat – přesně tak, jak se v podobných případech vždy postupovalo.

A jaký byl osud přemyslovské expozice po Kachníkově smrti v prosinci 1940? Ve své poslední vůli odkázal Dvoranu budoucímu českému děkanovi s prosbou o ponechání a bezplatné zpřístupnění veřejnosti. Poněvadž nového děkana nebylo možno jmenovat (protektorátní správa prosazovala na uprázdněná místa Němce, přesvědčené nacisty, pro Řím nepřijatelné), zůstala hodnota neobsazena do února 1944. Budova však byla využívána důkladně, hned v předjaří 1941 se do rezidence nastěhoval kněžský seminář, jehož sídlo zabrali pro svou potřebu němečtí okupan-

ti. Kapitula odmítla Kachníkův odkaz Dvorany převzít, poněvadž by to znamenalo závazek do budoucna, který není oprávněna přijmout. Vystavené předměty zůstaly zčásti viset na stěnách, zčásti je přenesl správce děkanského domu Klement Ciglin, jehož manželka Františka byla Kachníkovou neteří a dědičkou, do nedaleké konzistoře na Biskupském náměstí, kde byly v koutku složeny.

Po válce se manželé Ciglino-
vi už jako pražští penzisté snažili o obnovení expozice, ale marně, kapitula se tím na svém zasedání 1. března 1946 odmítla zabývat a nechala rozhodnutí zcela na budoucím děkanovi. Od smrti Josefa Schinzela, zastávajícího tuto hodnost mezi únorem a červencem 1944, nebyl ale jmenován až do konce onoho polosvobodného poválečného období nikdo, poněvadž pro naše státní orgány zase nebyl v této funkci přijatelný generální vikář Oldřich Karlík.

Ciglin přikládal vinu na osudu expozice politické zaujatosti vlivných lidí: Josef Kachník údajně nebyl stoprocentním příznivcem lidové strany, a dokonce prý nechal jejího budoucího předsedu Jana Šrámka propadnout u přísných zkoušek doktorských. Skutečný důvod bude asi méně pikantní: Dvorana jednoduše ani

v nejmenším nenaplnňovala představy kapitulářů o skutečném kapitulním muzeu, nebylo tedy proč ji udržovat. Kachníkův dobrý úmysl nestačil, poněvadž nebyl uchopen profesionálně a spoléhal výhradně na vlastní síly, snad i navzdory mínění ostatních. Širší spolupráce by jistě přinesla i lepší výsledky, vždyť cenných plátěn, zlatnických mistrovských kusů či zdobených ornátů byl k vystavení dostatek.

Do jednání o obnovu expozice se vložil Státní památkový úřad, jehož přednosta Stanislav Sochorec navrhl při své osobní návštěvě v červnu 1946 umístit Dvoranu do kuřárny v přízemí u kaple sv. Barbory a na parkánovou zahrádku. To se kanovníkům nezdálo vhodné a nabídli křížovou chodbu vedle dómu či bývalou kapli sv. Jana Křtitele. Také arcidiecézní památková rada oživila projekt Muzea posvátného umění a sondažovala možnosti propůjčení místnosti děkanství. O rozlehlou budovu byl ale velký zájem, zálsusk si na ni dělala především obnovená univerzita. Ta dosáhla svého hned v březnu 1948, po únorovém komunistickém převratu. Osud shromážděných předmětů nelze z dosud známých písemností vyčíst, jejich povaha však nebyla taková, abychom po nich

*Socha Václava III., jejímž autorem je J. Hladík (foto: P. Rozsívál, převzato z publikace *Sága moravských Přemyslovců*. Brno, Olomouc 2006, s. 60)*

museli tesknit. Jen sochu mladého krále si mohou dodnes prohlédnout návštěvníci katedrální krypty.

Je pozoruhodné, že ještě koncem roku 1949, tedy v době počínajícího bolševického temna, se snažil myšlenku muzea udržet Jan Boxan, hodolanský rodák a duchovní správce ostravského kláštera Sester sv. Kříže. Jeho plán představuje zcela konkrétní návrhy pro olomouckou arcidiecézi. Ústředí, evidence všech památek, odborná poradna a výstavní místnosti by byly v domě děkanství spolu s kaplí sv. Barbory, příležitostně i v křížové chodbě a v kaplích sv. Jana Křtitele a sv. Anny. Obrazárna a lapidárium by se nacházela na zámku v Kroměříži s občasným využitím zámecké sněmovní síně a Květné zahrady. Knihovna by byla v semináři, archeologické oddělení s památníkem význačných kněží na Velehradě a Hostýně, biblické oddělení by sídlilo v budově Bohoslovecké fakulty, oddělení gotického umění by se po dohodě se státními orgány umístilo na zámku ve Velkých Losinách, baroknímu umění by sloužil Sv. Kopeček a modernímu kostel sv. Hedviky v Opavě. Konzervační práce by obstaraly boromejky ve Frýdlantě nad Ostravicí.

Samozřejmě se brzy ukázalo, že realizace v té době není objektivně možná. I komunistický režim si byl vědom pravdy, kterou vystihl někdejší olomoucký generální vikář Jan Martinů: „*Výněsti umělecké památky našich svatých na světlo znamená velkou apologii církve Kristovy.*“ Zatímco nacisté shromažďovali památky po Židech pro zamýš-

Pečeť Václava III. u listiny z 9. 1. 1306, již dává Unkovi z Majetína les Chlum nad Velkým Týncem, posloužila jako vzor pro Hladíkovu sochu (foto: Š. Kohout, SOKA Olomouc, AMO listiny, inv. č. 5).

lené muzeum zaniklé rasy, komunisté ke svým protivníkům odsouzeným k likvidaci po této stránce tak velkorysí nebyli. V době sílící protináboženské propagandistické kampaně nebylo na podobnou instituci ani pomyšlení. Církvi byly navíc už roku 1950 zabráný všechny uvažované objekty. K znovuoživení myšlenky mohlo dojít až po změně politických poměrů začátkem 90. let minulého století.

Moravská zemská knihovna v Brně

– proměny krajské knihovny

Monika Kratochvílová

Moravská zemská knihovna v Brně (dále MZK) se svými čtyřmi miliony svazků je druhou největší knihovnou v České republice. Plní funkci krajské knihovny pro Jihomoravský kraj, je státní příspěvkovou organizací Ministerstva kultury ČR. Od roku 2001 poskytuje služby v nové moderní budově, což umožnilo sloučení do té doby tří oddělených pracovišť – Pedagogické knihovny, Technické knihovny a Univerzitní knihovny. Jako jediné detašované pracoviště zůstaly prostory po bývalé Pedagogické knihovně, kde bylo umístěno Technické ústředí knihoven, Hudební knihovna a Oddělení zahraničních knihoven. Kvůli efektivnějšímu poskytování služeb se jednotlivá pracoviště postupně přestěhovala do budovy Moravské zemské knihovny, která se nachází v lokalitě tzv. Akademického náměstí¹ (Hudební knihovna v srpnu 2009, Oddělení zahraničních knihoven o prázdninách 2010 a Technické ústředí knihoven v lednu 2011).

Významnou změnou v celospolečenském postavení a významu knihovny bylo její začlenění mezi výzkumné instituce. Od roku 2010 se hlavním účelem MZK stalo provádění základního výzkumu, aplikovaného výzkumu nebo experimentální-

¹ Plánované pojmenování místa, kde měla stát knihovna již ve 30. letech minulého století. Z důvodu hospodářské krize se projekt nerealizoval. Náměstí téhož jména má ve stejné lokalitě vzniknout díky projektu Vysokého učení technického v Brně.

ho vývoje a šíření jejich výsledků prostřednictvím výuky, publikování nebo převodu technologií.

Již v roce 2009, kdy do knihovny nastoupil nový ředitel Tomáš Gec, začalo období postupných změn. Cílem bylo přiblížit knihovnu více veřejnosti, získat nové čtenáře a zejména poskytovat kvalitní služby v uživatelsky příjemném prostředí se snadnou a přehlednou orientací.

První zásadní proměnou bylo již v listopadu 2009 sjednocení vizuálního stylu knihovny, kterým se prezentuje navenek svým čtenářům i široké veřejnosti. Nový styl je založen na jednoduchém logotypu, jehož předností je značná variabilita použití. Tvar loga odkazuje na nápis MZK, v němž byl z každého písmene zachován pouze jeden tah, současně představuje knihy stojící v regálech knihovny. Jedná se o motiv stojících knih s jednou nakloněnou knihou mezi nimi. Tvůrcem jednotného vizuálního stylu je brněnské grafické studio Porta Design.

Budova Moravské zemské knihovny

V rámci nové prezentace knihovny byly vydány informační letáky pro jednotlivé služby a pro každou ze studoven. Pro nové návštěvníky je určen leták *Hledám knihu, časopis*, který ve stručné podobě informuje o možnostech vyhledávání v online katalogu a obsluhování čtenářského konta.

Nově začala knihovna v loňském roce připravovat populárně naučné přednášky zejména z oblasti vědy, techniky a přírodních věd. Pozvání zatím přijali odborníci jako Miloslav Druckmüller, věnující se astrofotografii, publicista a autor literatury faktu Tomáš Příbyl nebo meteoroložka Taťána Míková.

Jednu z významných aktivit loňského roku představovaly oslavy 20. výročí založení Rakouské knihovny. Probíhaly od října do listopadu

pod záštitou ředitele MZK, rektora Masarykovy univerzity v Brně a děkana Filozofické fakulty Masarykovy univerzity. V jejich rámci proběhl cyklus sedmi odborných přednášek, které byly v podobě audiozáznamů zpřístupněny na stránkách Rakouské knihovny MZK (<http://www.mzk.cz/studovny/aus.php>).

Oslavy se konaly ve spolupráci s Rakouským kulturním fórem a Österreichische Bibliotheken im Ausland.

V únoru 2010 rozšířila knihovna nabídku služeb o bibliobox – schránku na knihy. Nově tak bylo umožněno čtenářům vracet knihy 24 hodin denně 7 dní v týdnu. Tato možnost však nezbavuje povinnosti zaplatit poplatek z prodlení v případě uplynutí výpůjční doby. Bibliobox je odolný proti vlhkosti a vrácené dokumenty jsou současně dobře chráněné před poškozením.

V říjnu 2010 se konal v knihovně podruhé den otevřených dveří (poprvé v prosinci 2009). Cílem této akce bylo přiblížit aktivity MZK, seznámení veřejnosti s novými službami a prohlídka běžně nepřístupných prostor knihovny. Součástí programu byla výstava elektronických čteček knih ve spolupráci s brněnským knihkupectvím Barvič a Novotný, jehož jedna z prodejen sídlí v přízemních prostorách knihovny. Návštěvníci mohli využít nabídku tří exkurzí – do knihařské dílny, do oddělení rukopisů a starých tisků a prohlídku

Oddělení zahraničních knihoven

technického zázemí budovy. Odborný program tvořily prezentace aktuálních projektů, beseda o Oldřichu Mikuláškově, představení produkce vydavatelství audioknih Tympanum a vernisáž výstavy Sigmunda Freuda. Den otevřených dveří se setkal mezi návštěvníky s velkým ohlasem a uvažujeme o podobné akci v roce 2011.

Zřejmě největší proměnou od začátku působení v nové budově prošla knihovna o prázdninách 2010, kdy proběhlo stěhování oddělení zahraničních knihoven, které do té doby sídlilo v prostorách detašovaného pracoviště. Bylo nutné reorganizovat stávající umístění studoven, což souviselo s novým orientačním systémem. Jeho nové grafické provedení má zjednodušit pohyb návštěvníků v knihovně. Zásadní bylo přemís-

tění tzv. kontrolního bodu, tedy místa s ostrahou, z druhého poschodí do přízemí ke vstupním dveřím, aby návštěvníci získali základní informace již při vstupu do budovy. Ke vstupnímu prostoru byly instalovány elektronické brány, takže návštěvníci si už nemusí odkládat svršky a příruční zavazadla do šatny. Odkládací prostory byly navíc rozšířeny o další místa ve studovnách. Pokud si ovšem návštěvníci svoje věci neodloží do takto vyznačených prostor, přebírají

za ně podle knihovního řádu plnou odpovědnost. Prostory atria jsou přívětivější, neboť do jednotlivých pater se umístily pohodlné a moderní sedáčky a stoly.

Postupně se změnila i organizace výstav. Zatímco v minulých letech byly výstavy umístovány důsledně do vstupních prostor přízemí, rozšířily se výstavní možnosti o další patra, která sice nejsou vždy vybavena výstavními stojany, ale zavěšené obrazy či plakáty ozvláštňují daný prostor a přidávají mu na atraktivnosti. V loňském roce byly nově vymezeny podmínky pro výstavní činnost – od roku 2011 jsou pro výstavy určeny primárně prostory 1. poschodí, využití dalších pater je možné po domluvě (<http://www.mzk.cz/sluzby/vystavy.php>).

Jednou z výrazných novinek, které knihovna zavedla od září 2010, je registrace čtenářů od 15

do 19 let zdarma. Cílem je oslovit uvedenou věkovou skupinu a tímto způsobem ji přivést do knihovny. Zejména studenti víceletých gymnázií byli nejčastějšími zájemci o využití služeb v dobách, kdy předchozí knihovní řád neumožňoval registraci pod 17 let věku.

Nový knihovní řád platný od 1. 9. 2010 kodifikoval mnoho změn, které nastaly v knihovně od nového školního roku 2010/2011:

- kdokoli může vstupovat do prostor MZK i bez průkazky, absenční výpůjčky a prezenční výpůjčky ze skladu jsou pouze pro registrované uživatele,
- byla prodloužena jednorázová registrace s platností na pět dní,
- elektronické čtečky, které knihovna nabízí ve studovně hudebních a audiovizuálních médií, je možné půjčit registrovaným čtenářům bez kauce na týden domů,
- nové čipové průkazky umožňují skenování, kopírování a tisk na nových multifunkčních zařízeních,
- rozšíření otevírací doby u provozů, které v minulosti měly kratší režim, byla sjednocena otevírací doba studoven a půjčovny (do 22 h) a sjednocen sobotní provoz (otevřena půjčovna),
- samoobslužná kroužková vazba,
- nový přebalovací pult v 1. poschodí,
- přemístění běžného ročníku časopisů z jednotlivých studoven do oddělení periodik,
- přestěhování volného výběru na galerii přízemí s redukcí počtu vystavených exemplářů na cca deset tisíc nejpůjčovanějších titulů, současně byl původní počet redukován o prezenční výpůjčky.

V říjnu a listopadu 2010 probíhal dotazníkový průzkum, zjišťující spokojenost uživatelů s celkovým prostředím knihovny. Dotazníky v tištěné i elektronické podobě obsahovaly na čtyřicet otázek, ověřujících stávající úroveň poskytovaných služeb, informovanost o jejich nabídce, hodnocení webových stránek, hodnocení nabízeného knihovního fondu a umožňujících vyjádření ke změnám v knihovně realizovaný od září 2010. Průzkumu se zúčastnilo na 1200 respondentů a v současné době probíhá jeho vyhodnocení. O výsledcích bude jednat management knihovny a bude na ně brán zřetel v koncepci jejího dalšího rozvoje.

Plánujeme nové webové stránky knihovny, připravené přáním respondentů. Měly by usnadnit používání nejoblíbenějších funkcí, zlepšit celkovou orientaci a reflektovat nový vizuální styl knihovny.

Moravská zemská knihovna se soustavně zajímá o názory uživatelů, aby v rámci daných možností poskytovala služby odpovídající potřebám a požadavkům zejména těch, kteří je nejvíce využívají. Největší rozvoj souvisí se zaměřením celé společnosti na využití virtuálního prostředí, na které jsou kladeny mnohdy velice náročné informační požadavky. Knihovnu však tvoří i jiné než virtuální prostředí. Jakákoliv knihovna je a vždy zůstane především místem pro setkávání, výměnu informací, vzdělávání, sociální dialog. Proto i Moravská zemská knihovna se svou více než dvoustoletou tradicí vykročila cestou inovací služeb a proměny fyzického prostoru jako nezbytného a neodmyslitelného rámce každého setkání. V případě setkání s literaturou a lidmi, kteří k ní mají blízko, je potřeba takového prostoru zvláště naléhavá.

EOD – Elektronické knihy na objednávku. Staré knihy opět živé

Rostislav Krušínský, Kateřina Kamrádková, Věra Pospíšilková

Kdo chce číst a studovat staré tisky (knihy vydané v letech 1500–1800), tisky 19. století nebo tisky počátku 20. století, má dosti skrovné možnosti knihu získat. Takto staré dokumenty se nedají snadno koupit, neboť nabídka antikvariátů je omezená, navíc jde často o velmi cenné, a tudíž i drahé knihy. Evropské knihovny vlastní miliony knih vydaných mezi lety 1500 a 1900. Vzhledem k jejich stáří a hodnotě jsou však často dostupné jen uživatelům fyzicky přítomným v dané knihovně. Meziknihovní výpůjční služby fungují pouze pro novější knihy. Staré tisky i knihy starší sta let se obvykle knihovny zdráhají zapůjčit absenčně. Čtenáři nezbyvá než se osobně dostavit, což může být ovšem složité, je-li požadovaná kniha k dispozici na druhém konci republiky. Papírové kopie se ze starých knih zpravidla nedělají, zájemce si ovšem může koupit mikrofilm – k tomu je ale zapotřebí čtečka, kterou nemá každý. Další z možností je počkat na projekty masové digitalizace, ale není jisté, kdy bude žádaný tisk digitalizován. Autenticita starého tisku je samozřejmě nenahraditelná, nicméně pokud zájemci postačuje kopie, nabízí se služba EOD. Se službou eBooks on Demand (EOD) budou tyto skryté poklady zpřístupněny prakticky komukoli a kdekoli.

V čem je podstata této služby? Uživatel si knihy objedná prostřednictvím katalogů knihoven; knihovny pak požadovanou knihu zdigitalizují a pošlou uživateli pomocí služby EOD. Tak-

to zdigitalizované knihy jsou zároveň včleněny do digitálních knihoven zúčastněných institucí a zpřístupňovány na internetu. Služba EOD je poskytována v rámci projektu „eBooks on Demand – A European Library Network“ již 20 knihovnami v 10 evropských zemích. V České republice jsou to Vědecká knihovna v Olomouci, Moravská zemská knihovna v Brně, Národní technická knihovna v Praze a Knihovna Akademie věd ČR.

EOD je zkratka názvu eBooks on Demand, tedy elektronické knihy na objednávku. Jedná se o službu, díky které si může zájemce objednat digitalizaci knih do formátu PDF. To je v současnosti běžně rozšířený formát, s nímž lze pracovat prakticky na každém počítači. U mladších knih je možné zakázku zpracovat s použitím technologie Optical Character Recognition (OCR), tedy optickým rozpoznáváním znaků, umožňující fulltextové vyhledávání a kopírování zdigitalizovaného textu. Služba EOD je orientována na tzv. *volná díla*, tedy knihy nechráněné autorským zákonem. Autorská práva mají ve většině států Evropy platnost po dobu autorova života a 70 let po jeho smrti. Z toho plyne, že prostřednictvím služby EOD mohou být zpracovány veškeré staré tisky 16. – 18. století, velká část tisků 19. století, a také některá díla počátku 20. století. Zpracování v rámci EOD znamená digitalizaci kompletní knihy včetně vazby, přideštiny a také všech nepotiskovaných stran. Výsledný produkt zachycuje veškeré

podrobnosti, včetně případných exlibris, rukopisných přípisů apod.

Služba EOD vznikla jako projekt Tyrolské univerzity a zemské knihovny v Innsbrucku (UIBK), který probíhal od října 2006 do června 2008 pod názvem „Digitisation on Demand“ (Digitalizace na objednávku) a byl spolufinancován v rámci evropských programů eTEN. Projektu se účastnilo 13 knihoven z 8 evropských zemí.

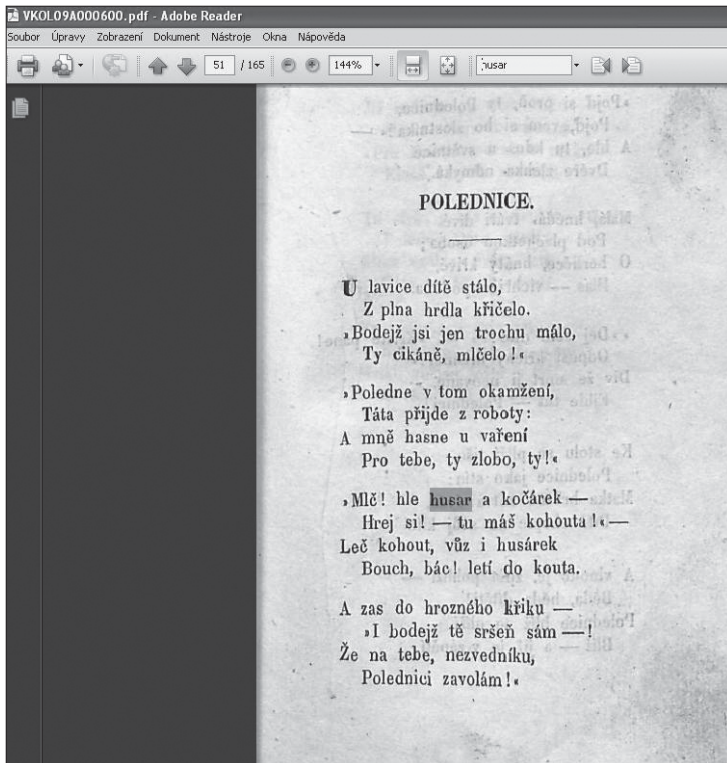
Na pilotní projekt navazuje projekt „eBooks on Demand – A European Library Network“ (Elektronické knihy na objednávku – Evropská knihovní síť). Tento projekt byl zahájen 1. května 2009, bude probíhat až do 30. dubna 2013 a je podpořen programem Evropské komise Kultura 2007–2013. Do projektu je zapojeno 20 knihoven z 10 evropských zemí – konkrétně jde o zástupce z České republiky, Dánska, Estonska, Francie, Maďarska, Německa, Portugalska, Rakouska, Slovenska a Slovinska.

Cílem projektu je rozšíření služby EOD do většího počtu zemí a institucí v Evropě, a to nejen do knihoven, ale i muzeí a archivů – podmínkou je, aby instituce mohla nabídnout dostatek autorsky volných knih, které je možné zájemcům poskytnout v elektronické kopii. Zároveň tento projekt otevírá samotné instituce, zpřístupňuje jejich fondy, sblíží pracovníky institucí se zákazníky – sice se vzájemně nepotkají tváří v tvář, ale přesto instituce lépe poznává potřeby zájemců a učí se využít toho při propagaci a popularizaci. Dalším stupněm projektu je propagace historických knih v prostředí, kde se zatím neobjevovaly tak často – ve Web2.0 aplikacích: Wikipedia, Facebook, Goodreads atd. Navíc e-knihy jsou svým formátem vhodné i pro čtečky elektronických

knih, takže elektronická kopie historické knihy se zde potká s e-knihami a e-dokumenty moderními. Nejnápadnější akcí z aktivit partnerů projektu jistě bude každoroční den otevřených dveří, který je věnován propagaci služby EOD pokud možno ve formách blízkých pro různé zájmové skupiny – mladí lidé, badatelé vyššího věku, organizace, jež využijí poznatky z e-knih pro svoji práci atd.

Pro přijímání a vyřizování objednávek služby EOD byl vytvořen tzv. *Order Data Manager* (manažer zakázek, zkratka ODM), centrální databáze s webovým rozhraním, jejíž stěžejní částí je *Digital Object Generator* (generátor digitálních cílových databází, zkratka DOG). Všechny knihovny zapojené v síti EOD mají ODM k dispozici a knihovnám jsou zde zobrazeny jednotlivé objednávky. Celý pracovní postup – od kontroly obdržené objednávky až po samotnou platbu – je realizován v ODM. ODM přijímá objednávky prostřednictvím objednacích formulářů, které jsou integrovány v katalogích partnerských knihoven, přičemž podporovány jsou tyto typy katalogů: *OPAC (Z39.50)*, *naskenovaný lístkový katalog*, *přízpusobený webový formulář*. Do katalogů je integrováno tlačítko EOD „Objednat digitální kopii“, jež umožňuje zákazníkovi objednat elektronickou kopii požadované knihy. Knihovna má možnost poskytnout objednací formulář v různých jazycích.

Někdy zákazník nechce použít objednací formulář EOD. V tom případě je možné učinit objednávku telefonicky nebo poslat žádost e-mailem. Operátor ODM pak musí objednávku zadat manuálně – v ODM je k tomu uzpůsoben formulář *Nová objednávka / Nový zákazník*. Do vlastní aplikace ODM patří ODM workflow (proces

Ukázka elektronické knihy s použitím OCR

tvorby e-knihy krok po kroku), administrace uložených dat a přehled dokončených objednávek. Operátoři mají také řadu možností, jak si práci usnadnit. Mohou mít i vliv na výslednou kvalitu OCR tím, že například definují typ tištěného písma. Nejčastěji užívané typy jsou: normální, psáno na psacím stroji a písmo novogotické. OCR umožňuje také novogotické písmo převést do běžné latinky.

Při skenování v rámci služby EOD by měla každá knihovna dodržovat tzv. *normy kvality*. Grafická a sémantická informační hodnota originálu se musí převést beze zbytku do elektronické podoby knihy. Především se kniha musí naskenovat kompletně. Pokud se jedná o starý nebo vzácný tisk se zvláště hodnotnou obálkou, naskenuje se rovněž a s ní i všechny volné strany za obálkou následující (často obsahují rukopisné přípisky, exlibris apod.). Jindy skenování začíná na první počítané stránce. Chybějící strany v knize se uvádějí – ve standardním obraze strany je například text: „Tato strana chybí také v originálu knihy.“

Rozlišení skenů by mělo být minimálně 300 dpi, u velmi malých písem pak 600 dpi. Hloubka barvy je požadována 1bitová pro strany obsahující text a půltónové ilustrace, 8bitová šedá škála pak pro fotografie a ilustrace v šedi nebo barvě.

Požadován je formát TIFF skupiny IV pro 1bitové obrázky a TIFF RGB a/nebo LZW, JPEG, JPEG2000, PNG pro 8bitové nebo 24bitové skeny. Neměla by se používat ztrátová komprese a v případě JPEG by měl být použit kompresní stupeň 90 %.

Při skenování je nutné rozdělit dvojstrany na jednotlivé strany s výjimkou map, článků, které přesahují na druhou stranu a rukopisů, kde jsou skenovány dvojstrany za účelem zachování celého

obrazu strany. Samozřejmostí je oříznutí stránek, vyrovnání obrazu a korekce linek. Skenované soubory musí být číslovány vzestupně. Všechny knihy publikované po roce 1800 by měly být zpracovány a doručeny s OCR, které knihovna může zpracovat i lokálně.

Soubory jsou dodávány přes FTP do centrálního serveru ODM. V případě větších souborů (více než 3–4 MB u jednoho obrázku), měly by být před přenosem zmenšeny dodávající knihovnou – velké soubory TIFF LZW nebo RGB jsou nejlépe převedeny do souborů JPEG se 75 nebo 90 % kompresí.

Obvykle po 7 dnech zákazník obdrží samostatnou e-knihu ve formátu PDF (v případě vícesvazkových děl dostane sérii souborů) obsahující kompletní svazek knihy. Rozlišení PDF je minimálně 150 dpi b/w, ve stupních šedé nebo v barvě, spíše však 300 dpi a s 50% kompresí (která ovlivní jen 8 – a 24bitové obrázky).

Členství v síti EOD je zpoplatněno, roční členský poplatek pro instituce je 1000 EUR, pokud instituce rozšíří své služby ještě o Print on Demand (tištěnou verzi e-knihy), zvýší se roční poplatek o 500 EUR. Existuje několik finančních modelů pro členskou instituci. Patrně nejčastěji využívaný je model *all inclusive*, kdy z každé zakázky patří 23 % z ceny zprostředkovateli – tedy Tyrolské univerzitní a zemské knihovně v Innsbrucku.

Ceny knih pro zákazníky se liší podle zvyklostí jednotlivých knihoven, zpravidla kopírují cenu podobných služeb knihovny. Jednotlivé instituce si mohou určovat cenovou politiku samy. Veškeré elektronické knihy vzešlé z této služby jsou zpravidla po 2 měsících zpřístupněny na internetu a všem dalším zájemcům jsou k dispozici zdarma.

Kde mohou čtenáři službu EOD požadovat? V České republice je to kromě Vědecké knihovny v Olomouci ještě Moravská zemská knihovna, Národní technická knihovna v Praze a Knihovna Akademie věd ČR. Jen katalogy těchto čtyř knihoven obsahují statisíce knih, které je možno zpracovat pomocí služby EOD.

Síť EOD se bude rozšiřovat až do roku 2013. V současné době bylo digitalizováno již přes 3200 knih, což představuje 840 000 stran. Služby EOD využilo přes 2000 zákazníků z celého světa a oblíbenost a rozšíření služby pomalu narůstá. Do budoucna se počítá s rozšířením služby o nadstavbu Print on Demand, tedy tisk na objednávku, který již některé knihovny poskytují. Plánuje se také vytvoření jednotného rozhraní, umožňujícího vyhledávat všechny knihy zpracované v rámci služby EOD. Vzhledem k rychlému rozvoji internetu v posledních letech se dá očekávat, že možnosti využít tuto službu budou stále širší. Sjednocení postupů a spolupráce v Evropské knihovní síti pak šetří čas i peníze: digitalizace se stává cenově dostupnější i pro knihovny, které by si ji mnohdy nemohly dovolit.

Digitalizace, zdánlivě nový systém, ve své podstatě napodobuje jiný systém, který fungoval před staletími na středověkých univerzitách. Tehdy mohli text doporučený učitelem opisovat písaři, kteří si zřídili obchod mimo prostory univerzity a nabízeli své služby studentům. Středověké rukopisy přečkaly celá staletí. Pevně doufejme, že dnešní moderní varianta bude fungovat stejně efektivně a dlouho.

Článek je redakčně krácen. Původní verze byla přednesena na konferenci Inforum v Praze 25. 5. 2010.

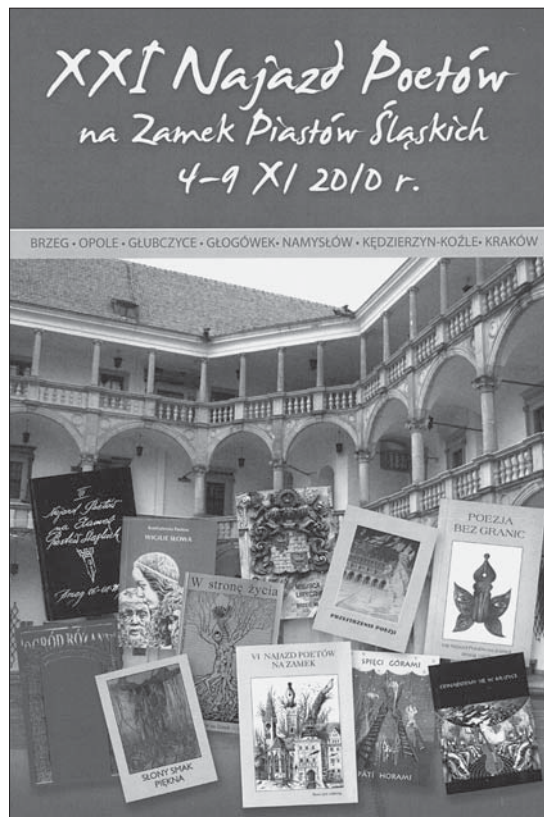
Olomoučané na sjezdu básníků v Polsku

Bohumír Kolář

V listopadu 2010 se konal v Brzegu, v kraji Opolském, XXI. sjezd básníků. Ve srovnání s našimi aktivitami v této zájmové sféře šlo o událost výjimečnou. Sjezd se konal v kontextu se zájmem, který je v Polsku věnován literatuře a literární tvorbě. Zahraniční hosté měli během sjezdových dnů sídlo v krásném záměčku Rogów Opolski. Do Polska přijeli literárně orientovaní zástupci a básníci z Ruska, Ukrajiny, České republiky, z Německa, Litvy a z mnoha polských vojvodství. Zastoupeni byli Rusové, Ukrajinci, Češi, Lužičtí Srbové (Hornolužičané i Dolnolužičané) a samozřejmě v hojném počtu domácí Poláci. Program sjezdu byl připraven Januszem Wójcikiem, šéfem odboru kultury v Opolském kraji. V jeho režii a s jeho moderátorskými vstupy probíhaly všechny akce.

Česká republika byla zastoupena Františkem Všetickou a v jeho doprovodu jsem se akce zúčastnil i já v roli publicisty a předsedy olomouckého Literárního klubu. Cestou do Rogówa Opolskiego jsme navštívili v Rudniku básníka Wojciecha Osolińskiego a zúčastnili se jeho dvou besed o poezii se studenty na blízkém gymnáziu. Na nich bylo zřejmé, že poetika je v Polsku velmi ceněna a je v popředí zájmu celého současného vzdělávacího programu.

XXI. sjezd básníků byl zahájen ve čtvrtek 4. listopadu v Brzegu na Zámku Piastów Śląskich literární soutěží, které se zúčastnilo více než 70 mladých talentů – ve třech věkových kategoriích. Téměř tříhodinové soutěžení skončilo vyhlášením

vítězů. V porotě zasedlo i několik zahraničních hostů. Překvapující byl zájem všech soutěžících i jejich opravdové nasazení.

Obdobné setkání – tentokrát nesoutěžní, ale koncipované spíše jako prezentace festivalových

hostů – bylo připraveno pro studenty lycea. Proběhlo v pátek 5. listopadu na radnici v Glubčicích. Mnohé básně byly předneseny v originále i v polském překladu, což přispělo k lepšímu vnímání a porozumění. Mládež v Polsku je ukázněnější a neprojevují se u ní v porovnání s námi tendence k recesi.

Týž den pokračoval sjezd svébytným podvečerním pořadem, naplněným předčítáním veršů

Mystérium chleba

zasvěcených Panně Marii a vlasti v kostele sv. Františka z Assisi. Šlo o kostel františkánů. S nimi strávili účastníci sjezdu zbytek večera a v klášteře i povečeřeli. Polsko je zemí výrazně katolickou a projevuje se to ve všech sférách života. Nesrovnatelná s našimi zvyklostmi je v Polsku péče o hroby. Zemřelí jsou vnímáni jako součást duchovního světa, což vzbuzuje respekt.

Sobota 6. listopadu byla věnována slavnosti zvané *Mystérium chleba*. Nad bohatě prostřeným stolem, pokrytým pečivem, byly přednášeny básně o chlebu – božím daru. Často šlo o reminiscence, z nichž bylo patrné, odkud pramení u Poláků pokora k životu.

Odpolední program byl vyplněn prezentací hry Jurije Kocha *Lužický král*. Pohádkově pojatá satira byla režijně připravena s amatéry z řad mládeže a jejím účelem bylo pobavit publikum. Sehrána byla v Namyslově.

Večerní pořad byl koncipován jako literární beseda a spočíval v představení mladých adeptů poezie a tvorby účastníků Sjezdu básníků. Restaurace *Stylova* se ukázala být prostředím polyfunkčním, což poněkud komplikovalo soustředění posluchačů.

Naše účast se vázala na uvedené dny, takže jsme se neúčastnili pokračování v Krakově. To, co jsme shlédli, v nás však stačilo vyvolat obdiv k celé akci. Do Olomouce jsme se vrátili v neděli 7. listopadu. Zážitky z Polska jsou pro nás trvalé a poučné.

RECENZE

Dědictví předků zachovej nám, kniho

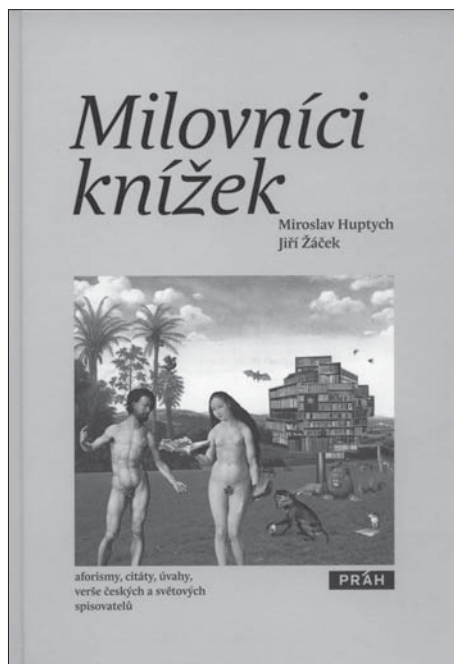
Helena Veličková

Knihy se psaly odjakživa proto, aby se myšlenka odložila někam, kde zůstane, aby se uchovala pro další použití a nebylo k tomu nutno pracně ji znovu lovit z mozku původce. Tak se i původce mohl spolehnout na to, že může klidně leccos zapomenout a vždycky to znovu najde, jeho současníci se dostali k zásobárně ducha, aniž by přitom museli být tvůrci nablízku, dokonce si mohli leccos přečíst, i když už byl po smrti. Smůla nastala v případě, že textu dobře neporozuměli, smrtí autora ztratili možnost se ho znovu zeptat, jak to tehdy vlastně myslel. Na druhé straně se smrtí původce otevřely čtenářům báječné možnosti vlastního tvůrčího přístupu k duševnímu dědictví. Mohli starší myšlenky aktualizovat podle momentální potřeby, zlomyslně překrucovat, diskutovat o nich, zpochybňovat nebo vynášet je do nebes, někdy se dokonce snažili proniknout k původnímu jádru a tříbit si přemýšlením mozkové závitky. Mohli je také prostě opisovat, napodobovat, případně vydávat cizí peří za své vlast-

ní. Ten poslední způsob je častým údělem grafo-manů, kteří bývají terčem posměchu zkušených čtenářů i skutečných spisovatelů. Na druhé straně má i grafomanie jisté poslání – svědčí o tom, že slovo pořád ještě má nějaký smysluplný potenciál, že slouží přinejmenším jako hračka aktivnímu duchu, který se potřebuje přetvářet, formovat, něco si dokazovat, sloužit jako šířitel myšlenek, in-

spirovat jiné, vychovávat nevychované nebo si tak aspoň připadat. Takže Slovo není jen výsadou Boha a Mistrů, ale věčnou metou jednak lidí povolovaných, osobností vyvolených, ale i marných ctižádostivců k slovům nepovolovaných. Nezbyvá než být rád aspoň tomu, že se slovo z našich úst, per, počítačů a jiných nástrojů nevytrácí, že nám pořád slouží a že ho máme rádi.

Milovníci knížek jsou patrně ti, kteří o smyslu a hodnotě slov mohou říci nejvíc. A také těch, kteří vědomě navázali na myšlenky a slova předků, aby k nim přidali něco svého. Takový obrázek alespoň skýtá pub-

likace *Milovníci knížek*, vydaná v Praze koncem roku 2010. Editori Miroslav Huptych a Jiří Žáček v ní shromáždili množství aforismů, úvah a citátů českých a světových spisovatelů od renesančních dob do současnosti. Doplnili je básněmi, esejemi a úvahami od současných českých spisovatelů, básníků, přemýšlivých osobností, mistrů slova i hráčů se slovy jako je Jan Vodňanský, František Uher, Helena Haškovcová, Miroslav Adamec a spousta dalších. Mezi jmény autorů najdeme i Olomoučany – aforistu Jana Sobotku nebo básníka Radka Malého. Dočteme se nejen moudré i vtípné postřehy ze života a z četby, ale i leccos o psychologii psaní knížek, o potřebě vyjádřit se, o vztahu čtenáře k autorovi a autora ke svému publiku, o potřebě

slávy a peněz nebo naopak o blazeovaném přístupu k nim. Jde zkrátka o knihu, jak má být – zábavnou, poučnou, inspirující k přemýšlení, provokující a navíc užitečnou svému majiteli pro celý život – může v ní totiž hledat náměty a myšlenky vhodné k nejrůznějším životním situacím a příležitostem. Úvahy o psaní, čtení a vůbec soužití člověka s knihami z úst Daniely Fischerové, Ivana Krause nebo Jiřího Žáčka přímo i nepřímou podněcují k zamyšlení moudrému, hravému i humornému.

Milovníci knížek : aforismy, citáty, úvahy, verše českých a světových spisovatelů / Miroslav Huptych, Jiří Žáček. – 1. vyd. – Praha : Práh, 2010. – 221 s. ISBN 978-80-7252-314-6

AFORISMY JANA SOBOTKY

Kniha nás okrádá o čas, po který bychom mohli sledovat televizi.

Nikdo mě neupozornil, že je to špatná kniha, tak jsem ji jedním dechem přečetl.

Odpusťte básníkovi, jehož Múzou nebyla Laura ani Beatrice, ale Mařka odvedle.

Dnešní Múzy nejsou vybíravé. Políbí i ty, kdo neznají vyjmenovaná slova.

Kritik je vidoucím mezi slepými, kteří však na rozdíl od něho píší.

Literatura je zbraň. Asi jako posádková hudba.

Na rozdíl od čtenáře knih žádá čtenář novin krev stále čerstvou.

Je nutné, aby vycházely špatné knihy. Co by jinak četli špatní čtenáři?

Zážitky z čtení aforismů si prodloužíte, máte-li dlouhé vedení.

Knihy hlupáků nekupuji. Přece nebudu podporovat konkurenty.

Jeho knihy končily na hranici. Za ní o ně nebyl sebemenší zájem.

Ne každému autorovi se podaří, aby jeho knihy brali v antikvariátech.

To, co si přečtu, si vezmu s sebou do hrobu. To, co napíšu, tady po mně zůstane. Pokud to za mnou nehodí.

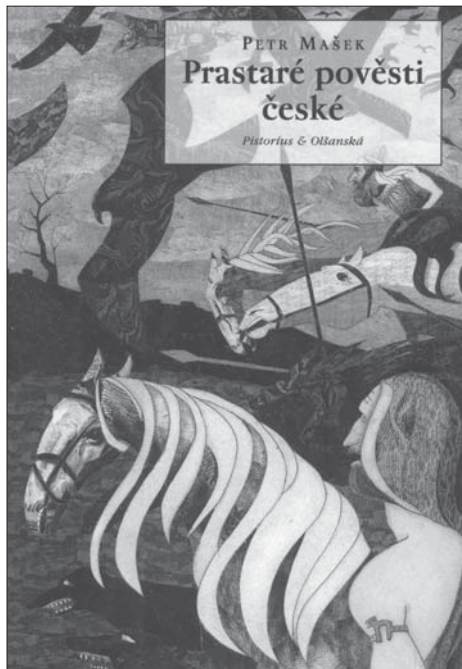

RECENZE

Pravdivost českých mýtů

Kniha *Prastaré pověsti české* shrnuje všechny původní mýty, které vznikaly od středověku do renesance, včetně všech jejich variant. Zatímco Alois Jirásek z nich vybral jen některé, zde se čtenář dozví neznámé příběhy o Nezamyslovi, Mnatovi a všech dalších knížatech a jejich válkách s Lučany, Zličany, Moravany a Němci, utajené podrobnosti o vraždě, kterou údajně spáchal praotec Čech, Přemyslové lsti a pomordování Vlastiných vyslankyň, o vzpouřkách a úkladech Rohovice, Křesomila, Sukoslava a dalších ohavných zrádců. Též o starých bozích a modlách, o duších lesních, vodních, horních i věšteckých...

Soubor legend o nejstarších dějinách Čechů vznikal postupně v průběhu pěti století a čím byli kronikáři od popisovaných dob vzdálenější, tím o nich věděli více podrobností. Názory laiků i odborníků na autenticitu těchto příběhů se měnily a různily – od přesvědčení o jejich nepochybné pravdivosti až po naprosté odmítání a opovržení. Autoři dávných kronik byli oslavováni jako vzácní

historici nebo zatracováni jako fantastové a obviňováni z falšování skutečností.

Ať tyto příběhy vznikly jakkoliv a stvořil je kdokoliv, žily v českém národě a pomáhaly mu formovat jeho vlastní identitu po mnoho staletí. Staly se součástí státní ideologie a pronikly i do ceremonielu korunovace českých králů. Zpestrovaly náš svět a v nepříznivých dobách se k nim lidé utíkali a zaštiťovali se jejich mytickou symbolikou.

Inspirovaly bezpočet domácích i zahraničních literárních a výtvarných umělců od hlubokého středověku až po nejžhavější současnost. Byly využívány i zneužívány,

protože byly všeobecně známé a každý obyvatel naší země jim rozuměl. Není důležité, zda něco z oněch legend se zakládá či nezakládá na skutečnosti, protože staré pověsti české se během staletí skutečností samy staly.

Prastaré pověsti české / Petr Mašek ; [ilustrace Jaromír František Palme]. – Vyd. 1. – Příbram : Pistorius & Olšanská, 2010. 150 s. : il. ISBN 978-80-87053-52-2

STOLETÉ NOVINY

Vrchol spořivosti

„Do jakých krajností až může zabřednouti úřední horlivost po úsporách, ukazuje případ, který původně sdělují německé listy. Na kterémž největším poštovním úřadě v říši bylo nařízeno, aby úředníci zbytky modrých tužek vraceli zpět, aby tuhy mohly býti znovu rozemlety a použity k výrobě tužek nových. Za každou převzatou tužku každý úředník musel odvést „špačka“.

Onehdy jeden úředník při přesazení zbytek tužky neodvedl, ztratil jej. Hned po přesídlení

byl z úřadu, kde dříve působil, úředně vyzván, aby zbytek tužky vrátil. Nevěda jiné rady, uřízl z nové komisi tužky případnou část, zaslal ji a bylo dobře. Státní majetek utrpěl sice větší škodu než ztrátu nepotřebného špačka, ale úsporný systém byl zachráněn.“

Nechť je tato zpráva inspirací pro naše poslance v hledání úspor.

Z Lidových novin, 1911

Pozor na dámy!

Vskutku kuriózní zákon projednávali američtí senátoři hned na počátku roku 1911.

Nejen v Americe, ale i v dalších zemích propukl boj proti dlouhým dámským jehlicím v kloboucích. Lidem docházela trpělivost, a tak začali rázně vystupovat proti nebezpečným jehlicím, které si dámy zapichovaly do svých klobouků. „V Berlíně a jiných německých městech se vedl boj až do krajností, ale dámský svět se tím nenechal zastrašit. Také v Rakousku se začalo ozývat hnutí proti jehlicím. Nejradikálněji postupovala zmíněná Amerika. V Kansasu byla právě podána předloha zákona, dle níž má se trestati nošení jeh-

lic, které by vyčnívaly z klobouku, 1–100 dolary.“

Klobouky v té době vůbec byly problematickou záležitostí. Mnohé modely byly tak rozměrné, že si jimi dámy od sebe udržovaly stálý odstup, akorát, že mohly blokovat i tři místa v tramvaji. V divadle takové dámy bývaly velmi nepopulární, a když nějaký smolař seděl zrovna za nimi, stávaly se i terčem nenávisti. Zkrátka když měla taková nežádoucí dáma v klobouku ještě jehlice, dostala se na seznam nebezpečných obyvatel obce.

Z Olomouckého Pozoru, 1911

Vybrala a zpracovala Nela Chládková

Těžký úděl knihovníků

„Těžkým oříškem je najít dobrého knihovníka; je to úřad namáhavý, nic nenese. A práci, která nic nenese, lidé vyhýbají se, jak mohou. Jsou obce, kde existuje sice knihovna, ale lid si z ní nevypůjčuje: jednoduše nemůže pana knihovníka najít v místnosti. Jsou ovšem knihovníci také velmi obětaví, vpravdě neúnavní. Je jich poměrně málo, ale takový člověk je pro obec a okolí hotový poklad. Zná obsah každé knihy své knihovny. Ví, kdo ji už četl, kdo ještě ne, pamatuje si, kdy byl který list natržen, pokřiven, zná zevrubnou historii každého mastného fleku, všeho si všimne, na všechno se vyptá. Je pro čtenáře spolehlivým rádcem, jde-li o volbu nové knihy. Takového knihovníka dobří půjčovatelé mají rádi jako vlastního bratra, nepořádní se jej bojí jako ohně.

Jsou lidé, kteří si knihy váží, kteří ji opatrují jako oko v hlavě. Dostane-li se ale do takové nepořádné rodiny, je po ní. Vrábí-li se, vrátí se, jako kdyby ji máčeli v sádle a udili v komíně. Co teď? Žádat, aby ji nepořádný člověk zaplatil? Hoho, to by byla mela! Knihovníci už znají takové věci, obyčejně hodí knihu do některé odlehle příhrádky a mlčí.

A co teprve, vymáháte-li ztracenou knihu? Tři čtvrtiny půjčovatelů řeknou: Ale vždyť jsem už ji dávno vrátil; poslal jsem ji po Pepíkovi, Cilce. A žalovat je? Za to kniha nestojí.

Zásadou v takových případech je, nepůjčovat! Ale to není nic platné, nepůjčíš-li jemu, půjčíš sousedovi.

A jaký že to má vlastně knihovník být?

Má znát ne-li vše, tož aspoň většinu toho všeho, co má v knihovně. Proto má být knihovníkem volen horlivý čtenář, člověk inteligentnější, jenž dovede si uvědomit zodpovědnost svého úřadu. Takový knihovník vždycky ví, co komu může nabídnout. Znal jsem knihovníka,“ píše redaktor, „jenž román Bílý kos sepsaný Vlachem Barillim zařadil do oddílu spisy pro mládež. V knize jsou obrázky a líčení, jež by se dobře hodily do Boccacciova Dekameronu!“

I knihovník se někdy utne. Tuto pasáž z novin věnujeme všem knihovníkům a knihovnicím pro útěchu a obveselení.

Z Olomouckého Pozoru, 1911

„Konšelé“ – Horní náměstí,
Olomouc
(foto Karel Zámečníček)

RECENZE

Příručka královny Flóry

Helena Veličková

Nadcházející duben býval ve starém Římě měsícem bohyně Flóry a na její počest se konaly několikadenní slavnosti Floralia. V Řecku byla její obdobou Chlóris, kterou získal Zephyros, západní vítr, vanoucí většinou zjara. Když obejme svoji manželku, která před ním často prchá, z úst bohyně se sypou květiny a Flóra je nabírá, aby je rozhodila po jarní louce.

Květin patřících do Flóřina hájemství jsou stovky. Necelá třicátka z nich se stala námětem půvabné knížky Renáty Fífkové *Adonisova zahrada*, která vyšla zároveň jako katalog výstavy ve Vlastivědném muzeu v Olomouci na podzim 2010. Symbolika květin je velice bohatá – zdaleka není omezena na známou „květomluvu“, kterou se řídili zamilovaní mládenci i seriózní pánové na přelomu 19. a 20. století. Květiny okázalé a vznešené jako růže, tulipán, narcis či lilie, ale i skromné jako fialka, pomněnka nebo konvalinka mají bohatou mytologickou minulost. Byly zpodobňovány slavnými umělci v rukou krásných dam, zemřelých hodnostářů i oplakávaných dětí bohatých rodičů a nesly mnohá poselství. Pomáhaly přivolávat lásku, zasnuby

i manželství, léčily při moru i paralýze, proměňovaly své majitele v osly nebo jim naopak daly kouzlo neodolatelné výmluvnosti. Jejich krásu uplatňovali řemeslníci na výrobcích ze dřeva, porcelánu, skla. A ve Vědecké knihovně v Olomouci se najde spousta krásných knih z doby renesance, baroka i romantismu, jejichž květinové a botanické ilustrace čtenáře dodnes zaujmou svou originální nápaditostí, vkusem a živými barvami.

Adonisova zahrada daleko překonává limity obvyklých katalogů výstav – díky značné informační hodnotě by se mohla stát trvalou součástí příruční knihovny každého milovníka květin, krásy a dobrého umění. Bohatě barevné ilustrace, které provázejí každou z jejich 64 stran, a zejména figurální zpodobnění květin dokládají, že v tomto směru kulturní historie překypovala životem. Květiny se staly jaksi samozřejmým součástí hmotného i duchovního světa lidí. Jejich poutavý vzhled se mnohdy stal měřítkem ab-

solutní krásy a nejčistších lidských předností, jako je pokora, skromnost, láska, věrnost a důstojnost. Vlastně bychom se my lidé mohli od těch křehkých bytostí mnohemu učit.

Adonisova zahrada : symbolika květin v mýtech, legendách a výtvarném umění / Renáta Fífková ; [fotografie Pavel Rozsival]. – 1. vyd.. – Olomouc : Vlastivědné muzeum v Olomouci, 2010. – 64 s. ISBN 978-80-85037-57-9

RECENZE

Pocta Fulneku J. A. Komenskému

Pavλίna Vráblová

Publikace *Pocta Fulneku J. A. Komenskému* byla vydána v jubilejním roce učitele národů 2010, kdy 15. června zastupitelstvo města Fulneku jmenovalo Jana Amose Komenského svým čestným občanem. Jejím autorem je přední český komeniolog František Hýbl, emeritní ředitel Muzea Komenského v Přerově, který přitažlivou formou a ve zkratce přibližuje čtenáři životní osudy tohoto polyhistora, zvláště pak teologa, filozofa, pedagoga a pacifisty. Knihu o sto jedenácti stranách zpestřil autor 115 vyobrazeními, která čerpal nejen ze svého osobního komeniologického archivu, který shromáždil v průběhu více než padesáti let, ale i z vlastních fotografií, které sám pořídil v tomto období na nejrůznějších místech Čech, Moravy, Slovenska i ostatních evropských států, majících bezprostřední vztah ke Komenskému.

Po úvodních řádcích starosty a místostarosty Fulneku Jiřího Denera, Jaroslava Štekbauera a Dagmar Čapkové, jedné z nejvýznamnějších, ve světě uznávaných znalkyň života a díla Jana Amose Komenského, následují kapitoly:

- Výběr významných mezníků v životě Jana Amose Komenského v kontextu českých a evropských dějin
- Stručný nástin života a díla Jana Amose Komenského
- Jan Amos Komenský a Fulnek. Tradice Jednoty bratrské a Učitele národů v kraji.
- Mapa Moravy Jana Amose Komenského
- Tradice Jana Amose Komenského v Čechách, na Moravě a na Slovensku

- Potomci Jana Amose Komenského
- Maloval Harmensz Rembrandt van Rijn skutečně portrét Jana Amose Komenského?
- Jan Amos Komenský v díle akademického sochaře Igora Kitzbergera
- Anglické, německé a polské résumé
- Obrazová příloha

Publikace je doplněna četnými textovými i obrazovými přílohami, např. svatebními smlouvami (z let 1618 a 1624), Komenského mapami Moravy, reprodukcemi rukopisů děl i jejich tiskových titulních stran, pohledy na místa, kde pobýval či která navštívil, fotografiemi jeho potomků i významných českých i zahraničních ctitelů a komeniologů, vybranými citáty o Fulneku z korespondence i díla učitele národů a jeho pochvalným hodnocením od předních světových politiků, vědců, kulturních

pracovníků. Nechybí zde ani výběr pozoruhodných myšlenek Jana Amose Komenského, nacházejících se v geniálním díle tohoto významného česko-bratrského biskupa a světově proslulého myslitele, který svým myšlením předešel dobu o více než tři staletí. Publikace nepochybně zaujme každého, kdo má opravdový zájem o slavnou českou minulost a její přední představitele. Je vhodná do všech veřejných a školních knihoven.

*Pocta Fulneku J. A. Komenskému / František Hýbl.
– Fulnek : Město Fulnek, 2010. – 112 s. ISBN 978-80-254-8190-5*

Knihu je možno zakoupit za 220 Kč v Městském informačním centru, Sborová 81, 742 45 Fulnek, tel.: +420 556 713 713, e-mail: mic@fulnek.cz, www.ic-fulnek.cz.

*Křížová chodba,
Kostel sv. Michala, Olomouc
(foto Karel Zámečníček)*

RECENZE

Labyrint světa a ráj srdce v jazyce 21. století

František Hýbl

Občanské sdružení Poutníkova četba si vytyčilo v loňském jubilejním roce 340. výročí smrti Jana Amose Komenského (1592–1670) nelehký cíl – vydat v soudobém českém jazyce jeho nejvýznamnější literárně umělecké dílo *Labyrint světa a ráj srdce*. Mnozí čeští komeniologové soudí, že tuto „troufalost“ by si snad v nedávné minulosti mohl dovolit jen Jaroslav Seifert (1901–1986) a Jan Skácel (1922–1989). Pozorný čtenář jistě dobře posoudí, jak se to podařilo pilným jazykovým upravovatelům tohoto občanského sdružení. Zmíněné jedinečné dílo české literatury psal učitel národů údajně ve sklepní skrýši v lese pod Klopoty v Brandýse nad Orlicí roku 1623 na panství Karla Staršího ze Žerotína (1564–1636), který všestranně podporoval své souvěrce. Tomuto česko-bratrskému mecenáši spis pod původním názvem *Labyrint světa a Lusthaus srdce* také v latinské dedikaci věnoval.

Komenský začal psát *Labyrint světa a ráj srdce* v době, kdy mu zemřela v Přerově manželka (1622) a záhy i oba synové. V tomto díle se zamýšlel nad základními otázkami lidského života v přímé souvislosti s osudem své milované vlasti i se svým beznadějným osobním postavením.

Spis nejprve vyšel v roce 1631 v Perně nebo v Lešně pod názvem *Labyrint světa a Lusthaus srdce*, druhé doplněné vydání pak v Amsterdamu roku 1663 s pozměněným titulem *Labyrint světa a Ráj srdce*. Některé části v tomto vydání rozšířil,

jako např. kapitolu IX. o živnostech. K napsání tohoto díla Komenskému posloužila předloha německého teologa a jeho akademického učitele Johanna Valentina Andreae (1586–1654) a dalších našich i zahraničních autorů. Labyrint je zde chápán jako obraz špatně organizovaného zmateného světa. Hlavní postava Poutníka v mnohém představuje autobiografické rysy samotného Komenského, který se osvobozuje útekem před neodbytnými a stálými průvodci: Mámením a Všudybudem. Autor kriticky hodnotil tehdejší společenské dění, ústíci v beznadějnou situaci, z níž pak nachází východisko. Komenského názory a soudy se promítají do dalších prací, ve kterých řešil nejen složité situace svého národa, církve, ale i jeho samotného. Příkladem je *Hlubina bezpečnosti – Centrum securitatis*, kterou dopsal v roce 1625, ale i další díla. K alegorii Labyrintu se pak učitel národů vracel po celý literárně plodný život.

I když Komenský vzhledem k mravoučné tendenci pokládal Labyrint za pouhý traktát, za nábožensko-vzdělávací pojednání tehdy běžné v česko-bratrské literatuře, vytvořil dílo, které se zapsalo zlatým písmem do dějin české literatury. Právem literární kritici prohlašovali, že kdyby Komenský mimo Labyrint nic nenapsal, zajistil by si „trvalou slávu a místo v českém písemnictví“.

To jsou zřejmě důvody, proč od poloviny 18. století byl Labyrint vydáván tiskem nejen v českém jazyce (1757 – Berlín, 1782, 1786, 1809 –

Praha), ale byl překládán i do cizích jazyků, např. v roce 1695 do polštiny, v následujících staletích do němčiny a dalších. Nápadité a jedinečné bylo jeho vydání v roce 2006 v Japonsku s pozoruhodnými ilustracemi ve formě karikatur.

Od prvopočátku byl Komenského *Labyrint světa a ráj srdce* považován za tištěný klenot našich emigrantů. Svědčí o tom čtvrtá sloka písně českých vyhnanců, kterou poprvé uveřejnil Ján Kollár v roce 1832 v pražském *Časopise Českého Musea*:

„Nevzali sme s sebou
nic, po všem veta,
jen bibli Kralickou,
Labyrint světa.“

Na závěr si můžeme jen přát, aby *Labyrint* vydaný sdružením Poutníkova četba získal oblibu a měl úspěch podobně jako mnohá předchozí vydání. Publikaci je možno objednat na adrese Poutníkova četba, Žandov 85, 403 39 Chlumecká (e-mail: Poutnik@PoutnikovaCetba.cz). Zakoupit za 280 Kč ji lze v internetovém knihkupectví Poutníkova četba – Křesťanské reformované knihkupectví (www.PoutnikovaCetba.cz).

*Arionova kašna, Horní náměstí, Olomouc
(foto Karel Zámečníček)*

Labyrint světa a ráj srdce : v jazyce 21. století / Jan Amos Komenský ; [do jazyka 21. století převedl Lukáš Makovička]. – Vyd. 1. – Žandov [Chlumecká u Ústí nad Labem] : Poutníkova četba, 2010. – 163 s. ISBN 978-80-904371-3-5.

REGIONÁLNÍ KULTURNÍ OSOBNOSTI

DUBEN

Audy, Oldřich – autor rozhlasových her; básník; literární teoretik; nakladatelský redaktor; prozaik

* 16. 04. 1911 Žebětín, okr. Brno

† 17. 10. 1995 Brno

Místa působení: Brno; Hrabyně, okr. Opava; Tovačov, okr. Přerov

Pozn.: zásluhy o budování Státního nakladatelství dětské knihy; po válce se zaměřil především na pořadatelskou, kritickou a teoretickou činnost v oblasti literatury pro mládež; autor čítanek pro základní školy a gymnázia

Literatura: Lexikon české literatury. Osobnosti, díla, instituce. 1. A–G. Praha 1985; Biografický slovník českých zemí. [1.] A. Praha 2004.

Dostal, Adolf – básník

* 15. 04. 1941 Karviná

† 09. 06. 1963 Těrlická přehrada

Pozn.: publikoval v časopisech; v 50. letech působil v ilegálním uměleckém sdružení a inicioval vznik literární skupiny v Cieszyně

Literatura: Málková, I. – Urbanová, S.: Literární slovník severní Moravy a Slezska (1945–2000). Olomouc 2001.

Jedlička, Jaromír – divadelní ochotník; dramatik; publicista; prozaik

* 11. 04. 1901 Uherské Hradiště

† 11. 01. 1979 Olomouc

Místa působení: Velké Meziříčí, okr. Žďár nad Sázavou

Pozn.: středoškolský profesor na gymnáziu ve Velkém Meziříčí; přispíval do Světozoru, Lidových novin, Meziříčska aj.

Literatura: Zejda, R. – Jurman, H. – Havlíková, L.: Slovník spisovatelů okresu Žďár nad Sázavou. Třebíč 1992.

Jochmann, Petr – kreslíř; malíř; prozaik; překladatel

* 17. 04. 1951 Olomouc

Místa působení: Olomouc; Ostrava

Literatura: Daněk, L.: Mezi tradicí a experimentem. Práce na papíře a s papírem v českém výtvarném umění. Olomouc 1997; Machala, L.: Průvodce po nových jménech české poezie a prózy 1990–1995. Olomouc 1996; Málková, I. – Urbanová, S.: Literární slovník severní Moravy a Slezska (1945–2000). Olomouc 2001.

Kriebel, Zdeněk – básník; redaktor

* 29. 04. 1911 Brno

† 28. 12. 1989

Místa působení: Brno

Pozn.: v letech 1956–63 v Praze redaktorem Státního nakladatelství dětské knihy; autor veršů pro děti, psal však i poezii pro dospělé

Literatura: Český biografický slovník XX. století. 2. K–P. Praha 1999; Chmel, Z.: Galerie brněnských osobností. 2. K–P. Brno 1999; V roce 1989 zemřeli. Brno 1990; Čeští spisovatelé 20. století. Praha 1985.

Krischke, Traugott – spisovatel; překladatel; divadelní teoretik; režisér; divadelní dramaturg
 * 14. 04. 1931 Šumperk
 † 13. 08. 1996 Mnichov (Německo)
 Pozn.: působil v Rakousku a Německu
 Literatura: Filip, Z.: Biografický slovník okresu Šumperk. Šumperk 2001.

Kurš, Antonín – divadelní režisér; divadelní dramaturg; divadelní teoretik; herec činohry; publicista; překladatel
 * 06. 04. 1901 Praha
 † 23. 09. 1960 Praha
 Místa působení: Brno; Ostrava; Třebíč
 Pozn.: v letech 1934–35 režisér Komorního divadla v Moskvě; působil též v divadlech v Košicích, Pardubicích, Plzni, Praze a v Kladně; v letech 1935–37 v Pražském dětském divadle M. Melanové; věnoval se problematice ochotnického divadelnictví; profesor JAMU
 Literatura: Kdy zemřeli...? 1937–1962. Praha 1962; Postavy brněnského jeviště. 2. Brno 1989; Český biografický slovník XX. století. 2. K–P. Praha 1999; Biografický slovník Slezska a severní Moravy. 12. Ostrava 1999.

Munzar, Jan – prozaik
 * 06. 04. 1941 Praha
 Místa působení: Brno
 Pozn.: autor literatury faktu s beletrizujícím zaměřením; meteorolog a klimatolog
 Literatura: Černá, J.: Slovníček současných brněnských spisovatelů. Brno 1994; Český biografický slovník XX. století. 2. K–P. Praha 1999.

Oppl, Stanislav Václav – dramatik; kulturní historik; publicista; vlastivědný pracovník
 * duben 1871 Březové Hory, okr. Příbram
 † 12. 01. 1939 Opava
 Místa působení: Fulnek, okr. Nový Jičín
 Oblast působení: Novojičínsko
 Pozn.: přispíval do Kravařska; zabýval se historií Fulneka
 Literatura: Biografický slovník Slezska a severní Moravy. 9. Ostrava 1997; Ficek, V.: Biografický slovník širšího Ostravska. 1. Opava 1972.

Peterková, Božena – básnířka; zpěvačka
 * 20. 04. 1911 Janovice, okr. Frýdek-Místek
 † 22. 11. 1995 Frýdlant nad Ostravicí, okr. Frýdek-Místek
 Místa působení: Frýdlant nad Ostravicí, okr. Frýdek-Místek
 Literatura: Pavlicová, M. – Uhlíková, L.: Od folkloru k folklorismu. Strážnice 1997.

Scholz, Lev – básník; filolog; literární historik; literární kritik; překladatel
 * 11. 04. 1861 Olomouc
 † 07. 02. 1907 Praha
 Pozn.: v Praze přispíval do Naší doby; žil v Roudnici nad Labem; překládal z francouzštiny
 Literatura: Hýsek, M.: Literární Morava v letech 1849–1885. Praha 1911; Ottův slovník naučný. 24. Praha 1906.

Šeda, František – překladatel; spisovatel
 * 04. 04. 1861 Kostelec nad Orlicí, okr. Rychnov nad Kněžnou
 † 25. 09. 1910 Brno
 Místa působení: Brno

Pozn.: překládal z francouzštiny a němčiny, autor publikací z oboru účetnictví; autor sbírky cizojazyčných citátů

Literatura: Heller, H.: Mährens Männer der Gegenwart. 5. Brno 1892; Ottův slovník naučný. 24. Praha 1906.

Šťastná, Marie – básnířka

* 06. 04. 1981 Valašské Meziříčí, okr. Vsetín

Místa působení: Valašské Meziříčí, okr. Vsetín

Pozn.: věnuje se výrobě ručních šperků; působí v Praze

Literatura: Festival básníků 2005. Almanach. Olomouc 2005.

Vacková, Růžena – divadelní kritička; historička umění; publicistka

* 23. 04. 1901 Velké Meziříčí, okr. Žďár nad Sázavou

† 14. 12. 1982 Praha

Pozn.: v roce 1939 pracovala v redakci Slovníku jazyka českého; v letech 1930–36 psala divadelní kritiky do deníku Národní střed; publikovala v Listech filologických, Životě, Programu, Katolických novinách, Obrodě; signatářka Charty 77

Literatura: Perstická, D.: Osobnosti. Brno 1993; Zejda, R. – Jurman, H. – Havlíková, L.: Slovník spisovatelů okresu Žďár nad Sázavou. Třebíč 1992; Československý biografický slovník. Praha 1992.

Václavek, Ludvík E. – filolog; literární historik; překladatel

* 28. 04. 1931 Olomouc

Místa působení: Olomouc

Pozn.: zabývá se hlavně literaturou konce 19. stol. a literaturou 20. stol. v Německu a Rakousku, německou literaturou v českých zemích aj.; překladatel díla J. G. Herdera

Literatura: Kdo je kdo v České republice na přelomu 20. století. 5000 biografických hesel nejvýznamnějších osobností. Praha 1998; Kdo je kdo. 91/92. Česká republika. Federální orgány ČSFR. 2. N–Ž. Praha 1991; Kolář, B.: Z paměti literární Olomouce. Olomouc 2004; Ševčíková, H. – Petřík, M.: Cena města Olomouce 1997–1998. Olomouc [1999]; Český biografický slovník XX. století. 3. Q–Ž. Praha 1999.

Vyhlídal, Jan – národopisný pracovník; prozaik

* 27. 04. 1861 Hluchov, okr. Prostějov

† 18. 06. 1937 Vyškov

Místa působení: Dobromilice, okr. Prostějov; Hulín, okr. Kroměříž; Jaktař, okr. Opava; Lobodice, okr. Přerov; Vyškov; Švábenice, okr. Vyškov

Pozn.: sbíral národopisné materiály a psal o nich články a studie

Literatura: Lidová kultura. Národopisná encyklopedie Čech, Moravy a Slezska. 1. Praha 2007; Biografický slovník Slezska a severní Moravy. 3. Opava – Ostrava 1995; Ficek, V.: Biografický slovník širšího Ostravska. 1. Opava 1972; Radostná země, 7, 1957, č. 3.

KVĚTEN

Adler, Rudolf – autor odborné literatury; filmový režisér; filmový scenárista

* 25. 05. 1941 Brno

Pozn.: autor ekologických a etnografických filmových dokumentů, hraných filmů; od roku 1990 vedoucím katedry dokumentární tvorby FAMU

Literatura: Kdo je kdo. 91/92. Česká republika. Federální orgány ČSFR. 1. A–M. Praha 1991; Český biografický slovník XX. století. 1. A–J. Praha 1999; Československý biografický slovník. Praha 1992.

Bajnarová, Věra – básnířka

* 28. 05. 1921 Ostrava

† 20. 07. 1959 Ostrava

Místa působení: Ostrava

Oblast působení: Ostravsko

Pozn.: ovlivnilo ji přátelství s Jiřím Ortenem a Josefem Kainarem; verše uveřejňovala např. v Červeném květu

Literatura: Šuleř, O.: Laskavé podobizny. Ostrava 2005; Biografický slovník Slezska a severní Moravy. 2. Opava – Ostrava 1994; Kdy zemřeli...? 1937–1962. Praha 1962; Málková, I. – Urbanová, S.: Literární slovník severní Moravy a Slezska (1945–2000). Olomouc 2001.

Borský, Karel – autor literatury faktu

* 13. 05. 1921 Karviná

† 09. 08. 2001

Pozn.: příslušník 1. československého armádního sboru v Sovětském svazu; působení v Praze; spolupráce s týdeníkem Národní osvobození, s rozhlasem a televizí; zabýval se válečnou tematikou

Literatura: Slovník klubu autorů literatury faktu. Praha 1996.

Bradáč, Antonín Hugo – básník; literární publicista; prozaik

* 29. 05. 1911 Olší nad Oslavou, okr. Žďár nad Sázavou

† duben 1974 Pavlov, okr. Žďár nad Sázavou

Místa působení: Bystrice nad Pernštejnem, okr. Žďár nad Sázavou; Klentnice, okr. Břeclav; Pavlov, okr. Žďár nad Sázavou

Pozn.: na UK v Praze studoval dějiny srovnávací literatury; publikoval v Lidové demokracii, Rodině, Řádu, Akordu; duchovní

Literatura: Zejda, R. – Jurman, H. – Havlíková, L.: Slovník spisovatelů okresu Žďár nad Sázavou. Třebíč 1992.

Bystřina, Otakar – prozaik

* 23. 05. 1861 Věrovany, okr. Olomouc

† 18. 07. 1931 Ostravice, okr. Frýdek-Místek

Místa působení: Brno; Nový Jičín; Ostravice, okr. Frýdek-Místek; Plumlov, okr. Prostějov; Prostějov; Vyškov

Pozn.: psal humoristické povídky z Hané, memoárovou literaturu

Literatura: Biografický slovník českých zemí. [8.] Brun-By. Praha 2007; Biografický slovník Slezska a severní Moravy. 4. Opava – Ostrava 1995; Šuleř, O.: Laskavé podobizny. Ostrava 2005; Götz, A.: Otakar Bystřina. Život a dílo. Hodonín 1938; Lexikon české literatury. Osobnosti, díla, instituce. 1. A–G. Praha 1985; Chmel, Z.: Galerie brněnských osobností. 1. A–K. Brno 1998.

Dočkal, František – básník; spisovatel; kronikář

* 13. 05. 1921 Velký Týnec, okr. Olomouc

† 23. 11. 2000

Místa působení: Velký Týnec, okr. Olomouc
 Pozn.: psal kroniku Velkého Týnce; přispíval do Hanáckých novin, Týneckých listů a vlastivědných časopisů; položil základy fonetické čuhácké literatury; psal písničky, scénky a povídky pro národopisný soubor Týnečáci
 Literatura: Čtení o Velkém Týnci. Velký Týnec 2007.

Dutka, Edgar – prozaik; překladatel; filmový scenárista; filmový režisér

* 21. 05. 1941 Wiener Neustadt (Rakousko)

Místa působení: Břeclav

Pozn.: působení na katedře scenáristiky a dramaturgie FAMU

Literatura: Malovaný kraj, 43, 2007, č. 1.

Kašpar, Josef – básník

* 14. 05. 1871 Valašská Polanka, okr. Vsetín

† 01. 11. 1947 Vsetín

Místa působení: Valašská Polanka, okr. Vsetín

Pozn.: valašský lidový básník – autor popěvek, veršovaných zkazek

Literatura: Nové Valašsko, 11.11.1992; Mikulcová, M. – Graclík, M.: Kulturní toulky Valašskem. Frýdek-Místek 2001.

Konířová, Marta – knihovnice; básnířka

* 26. 05. 1971 Kolín

Místa působení: Přerov

Literatura: www.zar.cz/Au-Konirova.htm

Křenek, Zdeněk – básník; nakladatel; překladatel; redaktor

* 02. 05. 1951 Nový Jičín

Místa působení: Krnov, okr. Bruntál; Suchdol nad Odrou, okr. Nový Jičín

Pozn.: v letech 1989–90 dramaturgem v Divadle hudby v Praze; v letech 1990–92 redaktorem v Lyře Pragensis; od roku 1992 v nakladatelství Aulos

Literatura: Kdo je kdo. Obec spisovatelů. Praha 1996; Málková, I. – Urbanová, S.: Literární slovník severní Moravy a Slezska (1945–2000). Olomouc 2001; Nakladatelství Profil v Ostravě představuje své autory. Ostrava 1983; Slovník české literatury 1970–1981. Praha 1985.

Novotný, Ludvík – kronikář; vlastivědný pracovník

* 04. 05. 1921 Ludgeřovice, okr. Opava

† 16. 01. 1992 Hranice, okr. Přerov

Místa působení: Přerov; Hranice, okr. Přerov

Pozn.: byl kronikářem Hranic v letech 1958–82; přispíval do Nového Přerovska, Vlastivědných listů Severomoravského kraje, Ostravského kulturního zpravodaje; vydal několik samostatných publikací o Hranicích

Literatura: Bednář, V. – Indra, B. – Lapáček, J.: Kronikáři města Hranic. Hranice 2004.

Novotný, Vladimír – kronikář; dramatik; prozaik

* 29. 05. 1921 Kojetín, okr. Přerov

† 09. 06. 2002

Místa působení: Kojetín

Literatura: Nové Přerovsko, 14.6.2002. Příl. Palackého 22 revue, č. 14.

Porák, Jaroslav – editor; překladatel; redaktor; filolog

* 23. 05. 1931 Odry, okr. Nový Jičín

† 06. 07. 1985

Pozn.: editor starých českých textů; autor publikací z oboru českého a ruského jazyka

Literatura: Kdy zemřeli...? 1980 – 1985. Praha 1992; Československé práce o jazyce, dějinách a kultuře slovanských národů od roku 1760. Biograficko – bibliografický slovník. Praha 1972.

Pospíšil, František – filosof; básník

* 03. 05. 1931 Drásov, okr. Brno-venkov

† 20. 01. 2007

Místa působení: Brno

Literatura: Host, 23, 2007, č. 3.

Pospíšil, Jaroslav – autor literatury faktu

* 15. 05. 1941 Jankovice, okr. Kroměříž

Místa působení: Jankovice, okr. Kroměříž; Kroměříž

Literatura: Zvuk Zlínského kraje, jaro 2002; Slovník osobností kulturního a společenského života Valašska 2000. Valašské Meziříčí 2000.

Rabenseifner, František – novinář; prozaik

* 22. 05. 1921 Horní Studénky, okr. Šumperk

† 13. 08. 1991 Praha

Pozn.: spolupracoval s moravskými regionálními časopisy a ostravským rozhlasem; od roku 1950 žil v Praze; přispíval do periodik Svobodné slovo, Kovák, Práce, Svět v obrazech, Květy, Stadion aj.

Literatura: Biografický slovník Slezska a severní Moravy. Nová řada. 7 (19). Ostrava 2005.

Slavík, Bedřich – editor; knihovník; literární historik; literární kritik; literární publicista; nakladatelský lektor; redaktor

* 18. 05. 1911 Olomouc

† 28. 08. 1979 Praha

Místa působení: Olomouc

Pozn.: působení v Praze; redaktor Lidové demokracie; knihovník Státního muzea čs. tělesné výchovy; lektor Dilie; zkoumal kulturní dějiny Moravy a Slezska

Literatura: Biografický slovník Slezska a severní Moravy. 7. Ostrava 1996; Ficek, V.: Biografický slovník širšího Ostravska. 5. Opava 1983; Kdy zemřeli...? 1980–1985. Praha 1992; Slovník českých spisovatelů od roku 1945. 2. M–Ž. Praha 1998; Český biografický slovník XX. století. 3. Q–Ž. Praha 1999; Málková, I. – Urbanová, S.: Literární slovník severní Moravy a Slezska (1945–2000). Olomouc 2001.

Strobachová, Ottilie – básnířka; operní pěvkyně

* 03. 05. 1851 Šumperk

† 15. 02. 1931 Šumperk

Místa působení: Šumperk

Pozn.: předsedkyně šumperského ženského pěveckého sboru

Literatura: Filip, Z.: Kdo byl kdo. 200 osobností z historie Šumperka. Štítý 2008; Filip, Z.: Biografický slovník okresu Šumperk. Šumperk 2001.

Švácha, Miloš – prozaik; novinář

* 06. 05. 1921 Lubná, okr. Rakovník

† 26. 06. 2003

Místa působení: Ostrava

Pozn.: v období normalizace nesměl publikovat
Literatura: Šuleř, O.: Laskavé podobizny. Ostrava 2005; Málková, I. – Urbanová, S.: Literární

slovník severní Moravy a Slezska (1945–2000). Olomouc 2001.

Tesařová, Karolina – básnířka; muzejní pracovníce; kronikářka

* 17. 05. 1891 Příbryslav

† 03. 02. 1961 Polná, okr. Jihlava

Místa působení: Polná, okr. Jihlava

Pozn.: sbírala polenské pověsti; přispívala do časopisů Pohoří a Polensko; sepsala několik her pro loutkové divadlo Husovy knihovny v Polné; na schůzích místních spolků přednášela o polenské historii a kultuře; v letech 1939–52 vedla polenskou kroniku

Literatura: Prchal, J.: Biografický slovník Polska. Polná 2002.

Zahrádka, Miroslav – literární historik; literární kritik; prozaik; překladatel

* 14. 05. 1931 Kralupy nad Vltavou, okr. Mělník

Místa působení: Olomouc

Pozn.: autor recenzí divadelních představení v Olomouci a Šumperku; zabývá se jednotlivými osobnostmi ruské literatury

Literatura: Kdo je kdo v České republice na přelomu 20. století. 5000 biografických hesel nejvýznamnějších osobností. Praha 1998; Málková, I. – Urbanová, S.: Literární slovník severní Moravy a Slezska (1945–2000). Olomouc 2001; Kolář, B.: Z paměti literární Olomouce. Olomouc 2004; Slovník české literatury 1970–1981. Praha 1985; Čeští spisovatelé 20. století. Praha 1985.

ČERVEN

Blokša, Jan – literární historik; literární kritik; překladatel; redaktor

* 17. 06. 1861 Frenštát pod Radhoštěm, okr. Nový Jičín

† 30. 06. 1923 Olomouc

Místa působení: Kostelec u Holešova, okr. Kroměříž; Majetín, okr. Olomouc; Olbramice, okr. Nový Jičín; Olomouc; Sovinec, okr. Bruntál

Pozn.: zakladatel speciálního dantovského badání; spolupracoval s J. Vrchlickým; překladatel z francouzštiny, němčiny, italštiny, polštiny

Literatura: Olomoucké hřbitovy a kolumbária. Olomouc 2001; Biografický slovník českých zemí. [5.] Bi–Bog. Praha 2006; Lexikon české literatury. Osobnosti, díla, instituce. 1. A–G. Praha 1985; Všetická, F.: Olomouc literární. Olomouc 2002.

Černín, František Lev – publicista; prozaik; redaktor

* 03. 06. 1881 Děrné, okr. Nový Jičín

† 01. 08. 1958 Opava

Místa působení: Opava; Výškovice, okr. Nový Jičín; Štítina, okr. Opava

Oblast působení: Slezsko

Pozn.: přispíval do řady časopisů; člen sboru Slezského divadla v Opavě; uspořádal bajky, pohádky a pověsti; autor dětské literatury

Literatura: Ficek, V.: Biografický slovník širšího Ostravska. 2. Opava 1976.

Dingenauer, Jiří – archivář; dramatik; knihovník

* 24. 06. 1871 Innsbruck (Rakousko)

† 04. 11. 1831 Vyškov

Místa působení: Kroměříž; Olomouc

Literatura: Jakubcová, A.: Starší divadlo v českých zemích do konce 18. století. Praha 2007; Hoffmannová, J. – Pražáková, J.: Biografický slovník archivářů českých zemí. Praha 2000.

Dokoupil, Antonín – překladatel; spisovatel

* 13. 06. 1881 Žeranovice, okr. Kroměříž

† 11. 01. 1946 Kvasice, okr. Kroměříž

Místa působení: Kvasice, okr. Kroměříž

Pozn.: autor knih s náboženskou tematikou; katolický duchovní

Literatura: Kdy zemřeli...? 1937–1962. Praha 1962.

Franczyk, Karel – prozaik; překladatel

* 28. 06. 1961 Ostrava

Místa působení: Ostrava

Pozn.: publikování v časopisech; překlady z angličtiny

Literatura: Salon. Literární příloha Práva, 2002, č. 297; Málková, I. – Urbanová, S.: Literární slovník severní Moravy a Slezska (1945–2000). Olomouc 2001.

Gellner, František – básník; dramatik; grafik; karikaturista; malíř; prozaik; redaktor

* 19. 06. 1881 Mladá Boleslav

Místa působení: Brno

Pozn.: od roku 1911 žil v Brně, kde přispíval do Lidových novin; od září 1914 nevěstný

Literatura: Lexikon české literatury. Osobnosti, díla, instituce. 1. A–G. Praha 1985; Slavíková, V.: Spisovatelé Jihomoravského kraje. Brno 1989; Chmel, Z.: Galerie brněnských osobností. 1. A–K. Brno 1998.

Hladký, Josef – překladatel; filolog

* 30. 06. 1931 Brno

† 05. 01. 2008

Místa působení: Brno

Pozn.: anglista; v roce 1969 asistent katedry lingvistiky na Univerzitě v Manchesteru; děkan Filozofické fakulty MU Brno; anglista

Literatura: Kdo je kdo v České republice na přelomu 20. století. 5000 biografických hesel nejvýznamnějších osobností. Praha 1998; Kdo je kdo. 91/92. Česká republika. Federální orgány ČSFR. 1. A–M. Praha 1991; Universitas, 2008, č. 1.

Neumann, Miroslav – publicista; prozaik; redaktor

* 03. 06. 1921 Holešov, okr. Kroměříž

† 24. 11. 2009

Místa působení: Brno; Holešov, okr. Kroměříž

Pozn.: přispíval do řady novin a časopisů; autor literatury faktu

Literatura: Slovník české literatury 1970–1981. Praha 1985.

Podešvová, Marie – filmová herečka; prozaička; překladatelka

* 24. 06. 1901 Praha

† 18. 10. 1994 Valašské Meziříčí, okr. Vsetín

Místa působení: Brno; Rožnov pod Radhoštěm, okr. Vsetín; Soláň, okr. Vsetín

Pozn.: ve 20. letech vytvořila několik rolí v němém filmu; roku 1938 se trvale usadila na Soláni v Beskydech; překlady z francouzštiny a ruštiny; autorka dětské literatury

Literatura: Biografický slovník Slezska a severní Moravy. 4. Opava – Ostrava 1995; Šuleř, O.: Laskavé medailony. Ostrava 2007; Mikulcová,

M. – Graclík, M.: Kulturní toulky Valašskem. Frýdek-Místek 2001; Chmel, Z.: Galerie brněnských osobností. 3. N–S [i.e. P–S]. Brno 2003; Málková, I. – Urbanová, S.: Literární slovník severní Moravy a Slezska (1945–2000). Olomouc 2001.

Schlossarková, Jana – básnířka; prozaička; sběratelka folkloru

* 22. 06. 1941 Hlučín, okr. Opava

Místa působení: Hlučín, okr. Opava; Ludgeřovice, okr. Opava

Pozn.: impulzem k vydání první knížky bylo osvětlení hlučínského nářečí; příspěvky do časopisu Hlučínsko; autorka knih regionálních kuchařských receptů

Literatura: Málková, I. – Urbanová, S.: Literární slovník severní Moravy a Slezska (1945–2000). Olomouc 2001.

Schwarz, František – archivář; filolog; překladatel; historik

* 16. 06. 1931 Bítov, okr. Nový Jičín

† 19. 11. 1995

Místa působení: Nový Jičín

Pozn.: germanista

Literatura: Biografický slovník Slezska a severní Moravy. 8. Ostrava 1997; Hoffmannová, J. – Pražáková, J.: Biografický slovník archivářů českých zemí. Praha 2000.

Slabý, Ondřej – básník; fotograf; webdesigner

* 15. 06. 1981 Brno

Místa působení: Brno; Kuřim, okr. Brno-venkov

Pozn.: příspěvky do časopisů Intelektuál, Neon, Psí víno, Tvar, Weles aj.

Literatura: Salon. Literární příloha Práva, 2004, č. 397.

Šalé, František – literární teoretik; nakladatel

* 06. 06. 1951 Beroun

Místa působení: Boskovice, okr. Blansko; Brno
Pozn.: majitel nakladatelství Albert v Boskovicích
Literatura: Černá, J.: Slovníček současných brněnských spisovatelů. Brno 1994.

Škrach, Vasil Kaprálek – archivář; filosof; překladatel; redaktor

* 14. 06. 1891

† 28. 05. 1943 Berlín-Plötzensee (Německo)

Pozn.: popraven nacisty; redaktor České myslí, Slovenské revue; žák a stoupenec T. G. Masaryka a E. Rádlá; archivář a tajemník T. G. Masaryka; odmítal pojetí sociologie jako čistě objektivní a empirické vědy, požadoval od ní hodnotící soudy; překládal bengálského spisovatele Rabíndranátha Thákura a britského spisovatele George Berkeleye

Literatura: Kdy zemřeli...? 1937–1962. Praha 1962; Český biografický slovník XX. století. 3. Q–Ž. Praha 1999.

Tučný, Alois – publicista; redaktor

* 04. 06. 1881 Frenštát pod Radhoštěm, okr. Nový Jičín

† 10. 04. 1940 Praha

Pozn.: národně socialistický politik – ministr

Literatura: Československý biografický slovník. Praha 1992; Český biografický slovník XX. století. 3. Q–Ž. Praha 1999.

Vančura, Vladislav – dramatik; filmový režisér; literární kritik; prozaik

* 23. 06. 1891 Háj ve Slezsku, okr. Opava

† 01. 06. 1942 Praha

Pozn.: působil v Praze; čelný představitel levicové kulturní fronty; v literární tvorbě se vyznačoval hledáním nových forem, osobitým slohem i jazykem; popraven nacisty

Literatura: Biografický slovník Slezska a severní Moravy. Nová řada. 7 (19). Ostrava 2005; Blahynka, M.: Vladislav Vančura. Praha 1981; Hájková, A. – Závodský, A. – Galík, J.: Tři studie o Vladislavu Vančurovi. Olomouc 1970; Československý biografický slovník. Praha 1992; Český biografický slovník XX. století. 3. Q–Ž. Praha 1999.

Vašek, Adolf Emil – editor; historik; kulturní historik; publicista; prozaik; vlastivědný pracovník

* 14. 06. 1881 Hrabyně, okr. Opava

† 06. 06. 1948 Česká, okr. Brno-venkov

Místa působení: Brno; Olomouc; Opava; Příbor, okr. Nový Jičín

Oblast působení: Lašsko; Opavsko; Slezsko

Pozn.: vydával ediční řadu Časem a prostorem; zabýval se historií a vlastivědou Slezska; jeho pokusy o beletrii nevyvolaly větší ohlas

Literatura: Biografický slovník Slezska a severní Moravy. 10. Ostrava 1998; Ficek, V.: Biografický slovník širšího Ostravska. 2. Opava 1976.

Zacha, Eduard – novinář; spisovatel

* 17. 06. 1951 Krnov, okr. Bruntál

Místa působení: Krnov, okr. Bruntál; Olomouc

Pozn.: spolupracoval na samizdatové edici Texty přátel

Literatura: Prostor Zlín, 8, 2000, č. 4–6; Host, 23, 2007, č. 3.

Žilka, František – překladatel

* 01. 06. 1871 Dolní Rozsíčka, okr. Žďár nad Sázavou

† 09. 02. 1944 Praha

Pozn.: jako farář působil také v Čáslavi, Táboře, Mělníku; profesor Husovy evangelické fakulty v Praze

Literatura: Kdy zemřeli...? 1937–1962. Praha 1962.

Krok informuje

Krok vychází čtvrtletně v březnu, červnu, září a prosinci. Je možné si jej **BEZPLATNĚ** vyzvednout v obou budovách Vědecké knihovny na Bezručově ulici (poblíž Červeného kostela v Olomouci). KROK bude k dispozici u informační služby, ve studovnách a ve volném výběru.

Časopis si lze také předplatit částkou 80 Kč (tj. 20 Kč na každé ze čtyř ročních čísel). Jde o příspěvek na cenu poštovního a balného.

Objednávky předplatného zasílejte na sekretariát Vědecké knihovny, Bezručova 3, 779 11 Olomouc, nebo na e-mail info@vkol.cz. Krok lze objednat i telefonicky na čísle 585 205 394.

Nevyžádané rukopisy se nevracejí, názory autorů nemusí vždy vyjadřovat stanovisko redakce. Za věcný obsah článku ručí autor.

Ivan Kupčík

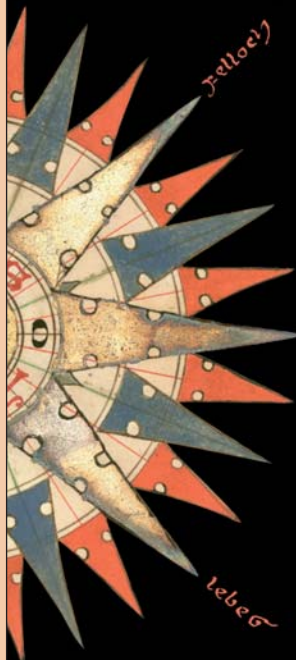
Portolánový 1563
atlas Jaume Olivese
ve Vědecké knihovně
v Olomouci

Výpravná publikace představuje vzácný rukopisný atlas portolánových map ze druhé poloviny 16. století uchovávaný Vědeckou knihovnou v Olomouci.

Středověké portolány byly původně určeny pro navigaci a plavbu podél pobřeží Středozemního moře a evropského pobřeží Atlantského oceánu. Od poloviny 15. století ovšem svou původní funkci ztrácejí a z atlasů se stávají především vyhledávaná umělecká díla, produkovaná na objednávku bohatých kupeckých a aristokratických rodin.

Takový je i nákladně zdobený atlas Katalánce Jaume Olivese z roku 1563, který na šesti pergamenových listech pozoruhodně přesně zachycuje oblast Středozemního a Černého moře a severní část Atlantského oceánu.

Knihu společně vydaly Vědecká knihovna v Olomouci a Univerzita Palackého. Zakoupit lze přímo ve Vědecké knihovně, ale také v běžné distribuci.

Z obsahu:

František Všeticka s Romanem Rážem

Helena Veličková s Břetislavem Holáskem

Poslové jara: Narcis a Fialka

- Renáta Fífková

Jak stonali a léčili staří Čechové (2. část)

- Alena M. Černá

Když se řekne Čína...

- Ivana Bendová, Jan Benda

**Dvorana Přemyslovců – předobraz
olomouckého arcidiecézního muzea?**

- Štěpán Kohout

**Moravská zemská knihovna v Brně:
proměny krajské knihovny**

- Monika Kratochvílová

1